

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1891. Första Kammaren. N:o 33.

Onsdagen den 6 maj, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollen för den 29 sistlidne april.

Anmälades och bordlades

sammansatta stats- och bankoutsrottets utlåtande och memorial:

n:o 5, i anledning af väckt förslag om öfverlemnande till riksbanken af obligationer, utfärdade af riksgäldskontoret; och
n:o 6, angående anvisande af ersättning till utskottets kansli; äfvensom

Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtanden:

n:o 13, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om upphäfvande af för visst fall lemnadt tillstånd till utbyte af kronans nummerhästar mot remonter;

n:o 14, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående utfärdande af föreskrifter i afseende å befordran till underlöjtnant; samt

n:o 15, i anledning af återremiss till utskottet af dess utlåtande n:o 1 i anledning af herr P. M. Söderbergs motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning angående möjligheten att bereda tillfälle för mindre bemedlade att bilda egna jordbruk.

Upplästes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 60, till Konungen, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående vissa förändringar i lagstiftningen rörande handeln med vin och maldrycker m. m.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran, nedannämnda under gårdagen bordlagda ärenden, nemligen: konstitutionsutskottets utlåtande n:o 11, statsutskottets utlåtande n:is 10 a och 62, bankoutskottets memorial och utlåtande n:is 11 och 12 samt Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande n:o 12.

Om utsträckning af rätten att välja riksdagsmän till Andra Kammaren.

Föredrog å nyo konstitutionsutskottets den 2 och 4 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 10, i anledning af väckta motioner, åsyftande förändrade bestämmelser i fråga om vilkoren för valrätt till Andra Kammaren.

Herr Bergström: Den, som med någon uppmärksamhet följt de politiska rörelserna i vårt land under de senare åren, har icke kunnat undgå att lägga märke till, att frågan om utsträckning af den politiska rösträtten eller, med andra ord, valrätten till Andra Kammaren allt mer och mer trängt sig fram i förgrunden. Bland de samhällsklasser, hvilka äro i saknad af politisk rösträtt, råder — det låter icke förneka sig — ett starkt missnöje. Man kan visserligen säga, och kanske till någon del med fog, att detta missnöje icke uppspirat af sig sjelf, utan att fröet dertill utsåts och vattnats af agitatorer; men till alla delar är detta icke förhållandet. Från det representationsreformen genomfördes till nu hafva 25 år förflutit. Utvecklingen har under denna tid gått raskt framåt. Många förhållanden, som då förefunnos, äro numera ändrade. Jag tillåter mig att påpeka, hurusom folkskoleväsendet eller folkundervisningen befinner sig i ett ojemförligt bättre skick nu än år 1866, hurusom folkhögskolorna tillkommit, huruledes man sörjt för föreläsningar för arbetarne m. m. Jag tror således, att kunskaperna inom dessa folkklasser hafva betydligt ökats sedan 1866, och med kunskaperna har kommit intresset. Det låter icke förneka sig, att det politiska intresset hos dessa folkklasser är ofantligt mycket större än det någonsin varit, och just deri ligger något berättigande af deras anspråk att få den politiska rösträtten vidgad.

För mig ställer sig frågan om utvidgning eller utsträckning af den politiska rösträtten icke såsom en rättsfråga, utan såsom en klokhets- och lämplighetsfråga. Jag kan till fullo instämman i hvad utskottet yttrar på sid. 3 i sitt betänkande. Utskottet säger

der: »Enligt utskottets åsigt, är det emellertid ej någon den enskildes rätt, som bör vara bestämmande vid frågan om hvilka som skola ega politisk rösträtt och derigenom få inverka på representationens sammansättning. Den synpunkt, som härvid måste vara den ledande, är, att representationen må blifva så sammansatt, att den kan antagas komma att i möjligaste mån tillgodose allas berättigade intressen inom samhället.» Jag hörder således icke till dem, hvilka proklamera den grundsatsen, att deltagande i statens politiska lif hör till de s. k. människorättigheterna. Allt från 1809 till representationsreformens genomförande voro ju många högt bildade samhällsklasser uteslutna från all representationsrätt, och, om än de hyste en åtrå, att detta förhållande skulle upphöra, hörde man dem aldrig yttra sådana banala fraser, som att de skulle vara kränkta i sina mänskliga rättigheter.

Om jag således nu ingår i en undersökning, huruvida något kan och lämpligen bör göras för att vidga eller utsträcka den politiska rösträtten, så må detta icke anses innebära något underkännande af de sanna och rigtiga ord, hvilka utskottet yttrat, och hvilka jag här tillåtit mig uppläsa.

Till konstitutionsutskottets behandling hafva denna riksdag förelegat fem motioner i detta ämne. Den yttersta venstra flygeln af dessa intages af herr Mankells motion. Den afser införande af s. k. allmän rösträtt, och, har jag förstätt honom rätt — eller bör han så förstås som en reservant anser honom böra förstås, då denne föreslår att i stället för *medborgare* skulle insättas *person*; — åsyftar han införande af politisk rösträtt äfven för qvinnor. Jag älskar att tro att inom svenska Riksdagen aldrig på allvar skall blifva fråga om att indraga qvinnan i det politiska lifvet. Jag vill därför icke yttra mig vidare om denna sak. Hvad angår den allmänna rösträtten, anser jag ej heller att derom kan blifva fråga. Man åberopar visserligen exemplet från tyska riket, men man glömmet dervid, att när den allmänna rösträtten der infördes, så bestämdes tillika, att ledamot af tyska riksdagen icke fick uppbära något arfvode. I ett annat land, som har genomfört tre stora parlamentsreformer, nemligen England, uppbär ej heller ledamot af underhuset något arfvode. Om än detta icke är lag, är det en så allmänt gällande sed, att den, som tilläte sig att uppbära arfvode, derigenom prostituerade sig. Jag får säga att den enda förutsättning, under hvilken jag skulle kunna vara med om att medgifva allmän rösträtt, vore, att arfvodet för Andra Kammarens ledamöter borttoges. Derigenom utestängdes möjligheten för yrkespolitici, hvilka blott vilja komma åt arfvodet, att vinna inträde i representationen.

Härjemte föreligga motioner, som afse mindre långt gående förändringar i de gällande grundlagsbestämmelserna. Deribland är en af herr Petersson afgifven, i hvilken föreslås, att valrätt skall, inom den kommun, der han är bosatt, tillkomma en hvar i kom-

Om utsträckning af rätten att välja riksdagsmän till Andra Kammarerna.
(Forts.)

Om utsträckning af rätten att välja riksdagsmän till Andra Kammaren.
(Forts.)

munens angelägenheter röstberättigad man. Till denna äsigt sluter jag mig. Men jag ifrågasätter icke nu att Riksdagen skulle på egen hand och af eget initiativ besluta någon ändring i grundlagen. — Här förekommer en annan motion, afgifven af herr Waldenström, hvilken föreslår att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t hemställa, att Kongl. Maj:t ville låta utarbета samt för Riksdagen till grundlagsenlig behandling framlägga förslag till sådana ändringar i § 14 riksdagsordningen, som kunna motsvara rättvisa kraf på utsträckning af den politiska valrätten; utskottet har afstyrkt aflåtande till Kongl. Maj:t af en sådan skrifvelse, enär skrifvelsen vore af ett allt för allmänt innehåll, och i detta utskottets omdöme kan jag icke annat än instämma. Vill man i en fråga sådan som denna skriva till Kongl. Maj:t, bör man i skrifvelsen inlägga ett bestämdt innehåll. Jag vill därför så att säga kombinera herr Peterssons motion med herr Waldenströms och föreslå en skrifvelse till Kongl. Maj:t med bestämdt innehåll, gående derpå ut, att Kongl. Maj:t måtte för Riksdagen till grundlagsenlig behandling framlägga förslag till sådan ändring i riksdagsordningen, att rättighet till deltagande i val af ledamot i Riksdagens Andra Kammare må tillkomma en hvar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad man. Men jag vill göra ett ytterligare tillägg. Jag tror nemligen att den åldersgräns, som den gällande bestämmelsen fastställer, eller rättare, om jag så får uttrycka mig, den politiska myndighetsåldern är för låg. Såsom bekant, är man i kommunen röstberättigad vid fyllda 21 år och således äfven vid samma ålder berättigad att välja till Andra Kammaren. Denna ålder synes mig alldeles för låg. En ung man vid 21 års ålder har i allmänhet icke stort politiskt intresse, och har han det, svärmar han för mycket exalterade ideal och behöfver väl tid på sig att mogna. Jag vill vidare, att man med fullt förtroende skall lägga denna fråga i regeringens hand. Jag önskar nemligen icke, att Riksdagen i en så vigtig fråga af eget initiativ beslutar en förändring i grundlagen. Erfarenheten visar, att frågan om representationsförändringen blef löst först, sedan man hade lagt densamma i regeringens hand. Jag kommer därför aldrig att medverka till någon förändring i gällande bestämmelser, med mindre ett förslag i detta hänseende utgår från regeringen.

Nu gäller det att utröna, huruvida en sådan förändring, som mitt förslag innebär, skulle vara till men för vårt politiska lif. För min del tror jag det icke. Såsom bekant, har statistiska centralbyrån verkställt en utredning angående valrätten till Andra Kammaren, och konstitutionsutskottet har nu liksom förut åberopat vissa fakta från denna utredning. Jag talar nu först om huru förhållandet skulle blifva i städerna, om man tillerkände en hvar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad man valrätt till Andra Kammaren. Derom yttrar utskottet följande: »I städerna, der redan nu grupperna civile, kommunale och dylika betjente,

underofficerare och manskap, landtbruksinspektorer och dylika, handels- och dylika bokhållare, sjökaptener och styrmän, sjömän och fiskare, handtverkare och dylike, fabriks- och handtverksarbetare, »öfrige arbetare» samt enskildes och bolags tjenare utgöra 55,65 procent af valmanscorpsen, skulle samma grupper komma att få sin öfvervigt ökad med ytterligare 11,52 procent i händelse af nu ifrågasatt sänkning af det s. k. politiska strecket.» Dessa siffror komma naturligtvis, i händelse man höjer den politiska myndighetsåldern från 21 till 25 år, att undergå någon förändring. De komma att minskas och möjligen mera till fördel för de mera burgna samhällsklasserna än de mindre burgna, ty det är just beträffande dessa, som hvad jag ville kalla sjelfförsörjningen tidigast gör sig gällande. Man finner dock af detta, att redan nu hafva de samhällsklasser, hvilka stå närmast dem, som sakna politisk rösträtt, öfvervigt vid valen, och, ser man på valen i de särskilda städerna, ådagalägger utgången af dessa, att sistnämnda samhällsklasser verkligen veta att begagna sin öfvervigt. Det är ju icke ogrannlaga att åberopa exemplet från t. ex. den stad, der jag bor. Vid två särskilda val hafva de två olika samhällselementen mätt sina krafter, och begge gångerna har den fraktion, som utgör 55,65 procent af valmanscorpsen, segrat; och jag tror, att det fortfarande skall gå på samma sätt. Det synes mig att magtställningen icke blifver i någon väsentlig mån förändrad, om man ökar de politiskt röstberättigades antal med desse, som äro kommunalt röstberättigade, men hittills saknat politisk rösträtt.

Hvad angår landsbygden, ställer sig förhållandet något annorlunda. Derom yttrar utskottet: »af denna undersökning framgår bland annat att den majoritet, som dittills i alla valkretsar å landsbygden, utom 7, tillhört gods- och hemmansegaregrupperna, inom 58 valkretsar skulle komma att öfverflyttas till dem, som i berörda redogörelse sammanfattats under grupperna fabriks- och handtverksarbetare, »öfriga arbetare», sjömän och fiskare, landtbruksinspektorer och rättare samt arrendatorer.» Ja, nog förhåller det sig så, men enligt min uppfattning kan det icke vara till skada, om denna valmanscorps på landsbygden, hvilken, enligt min mening, är särdeles och jag vågar säga allt för mycket homogen och har allt för mycket samma intressen, utspädes något med andra samhällsklasser. Derfor tvekar jag icke att äfven på landsbygden tillämpa den grundsats, som jag nu har förordat.

Jag är fullt medveten om, att uttalandet af denna min åsigt kommer att väcka anstöt inom denna kammare och kanske äfven utom densamma. Det är dock en åsigt, till hvilken jag icke nyligen har kommit, utan som är en frukt af allvarligt och moget öfvervägande under en längre tid. Jag tror att något kan och bör göras för att bryta udden af det missnöje, hvilket förefinnes. Väl vet jag, att jag inom denna kammare icke finner någon större anklang för det förslag, som jag nu väckt, men icke dess mindre

Om utsträckning af rätten att välja riksdagsmän till Andra Kammaren.

(Forts.)

Om utsträckning af rätten att välja riksdagsmän till Andra Kammaren.

(Forts.)

anhåller jag, att herr talmannen ville göra proposition på bifall till mitt nu framställda skrifvelseförslag, eller att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t hemställa, att Kongl. Maj:t ville låta utarbeta samt för Riksdagen till grundlagsenlig behandling framlägga förslag till sådan ändring i riksdagsordningen, att rättighet att deltaga i val af ledamot i Andra Kammaren må tillkomma en hvar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad man, som fyllt 25 år.

I detta anförande instämde herr *Wœern*.

Herr Adelsköld: Jag har visserligen vid föregående riksdagar tydligt och klart uttalat min åsigt i denna viktiga fråga och dervid förordat det s. k. streckets nedsättning. Jag skulle således kunna hänvisa till dessa uttalanden, men med herr talmannens benägna tillstånd skall jag be att få tillägga några ord. Jag skall som vanligt icke uppehålla kammaren länge.

Då den nya representationsreformen genomfördes 1865 var jag icke ledamot af riksdagen, men genom herr landtmarskalkens vänlighet utnämndes jag till »extra» kanslist och fick såsom sådan rättighet att vistas i riddarhussalen och äfven »hafva säte» derstädes — om det fans någon plats. På så sätt var jag i tillfälle att närvara vid de ytterst intressanta debatterna hos ridderskapet och adeln om införande af representationsreformen, hvilka jag aldrig glömmet, om jag än blefve aldrig så gammal, och jag hade då äfven tillfälle att höra, huruledes många talare, som voro välvilligt sinnade för representationsförändringen och för att alla klasser i landet så vidt möjligt skulle kunna blifva representerade, uttalade såsom sin mening, att man för tillfället borde sätta census hög, emedan saken var ny och oförsökt och fordrade erfarenhet; och för min del kan jag icke finna annat, än att detta då var en väl berättigad betänksamhet.

Men nu efteråt, sedan man vunnit 25-årig erfarenhet om huru reformen verkat, och att efter nuvarande lagstadganden endast 6 procent af landets invånare äro berättigade att utöfva en medborgares allra dyrbaraste rättighet, nemligen den att deltaga i valet till representanter i Riksdagens Andra Kammare, från hvilken rättighet således icke mindre än 94 procent äro uteslutna, ställer sig saken annorlunda, och man kan fråga, om detta var meningens med representationsreformen, om detta är rätt och billigt.

Ser man efter huru förhållandet här vid lag ställer sig i utlandet, visar det sig, att i Schweiz de politiskt röstberättigade utgöra icke mindre än 22.6 procent, i tyska riket 21.7 procent, i Preussen 19.3 procent, i Württemberg 18.9 procent, i Baden 18.1 procent, i Bayern 17 procent, i Britiska riket 16.1 procent, i Spanien 16 procent, i Danmark 16.4 procent och i Sverige, som sagdt, — 6 procent af hela befolkningen.

En föregående talare har fäst uppmärksamhet på, hurusom upplysningen hos de lägre klasserna högst betydligt förändrats till det bättre under de 25 år, som passerat sedan representationsförändringen genomfördes. Han har talat om huru folkskoleväsendet utvecklats, huru folkhögskolorna tillkommit, huru föreläsningar för arbetare understöddts genom statens försorg, och huruledes på detta sätt befolkningen kommit på ett helt annat utvecklingsstadium än 1866.

Under den långa tid, jag haft att göra med jernvägsarbeten, har jag lärt känna arbetarne ej så litet, och jag kan vitsorda, att, om arbetarne behandlas så, som de böra behandlas, äro de lika goda som någon annan.

En af de första reformer, som genomfördes sedan tyska riket enats, var då konung Wilhelm, sedermera Tysklands kejsare, på föranledande af Bismarck, införde en högst obetydligt inskränkt allmän rösträtt. Och jag tror icke, att vårt svenska folk på något sätt kan anses stå efter Tysklands i upplysning och politisk bildning, åtminstone hvad Tyskland beträffar på den tiden den allmänna rösträtten der infördes.

Konstitutions-utskottet har, såsom en föregående talare omnämnt, yttrat, att *»den synpunkten måste vara ledande, att representationen må blifva så sammansatt, att den kan antagas komma att i möjligaste mån tillgodose allas berättigade intressen inom samhället»*. Men dermed har också utskottet afkunnat domen öfver sitt utlåtande, ty utskottet har sedermera upplyst, att bland dem, som äro uteslutna från politisk rösträtt, förekomma »arbetare, sjömän, fiskare, landbruksinspektorer, rättare» med flere. Det är således hela klasser af oförvitlige medborgare, som äro uteslutna från deltagande i den viktigaste rättighet, som ett folk eger. Jag tror således för min del, att tiden nu är inne och länge sedan varit inne att skipa rättvisa i detta hänseende, så att den stora del af oförvitliga svenska medborgare, som nu äro politiskt omyndige, må göras myndige och dermed äfven — ansvarige. Och ej allenast rättvisan, men kloket syns mig bjuda, att en sådan åtgärd vidtages.

Jag skall i sammanhang härmed påminna om en fråga, som förevarit under hela tiden, sedan representationsförändringen genomfördes, för att visa, hvart det kan leda om man allt för strängt motsätter sig lösningen af frågor, som intressera många, nemligen grundskattefrågan. Den började, såsom herrarne behagade minnas, med en mycket blygsam begäran om en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om utredning beträffande grundskatternas möjliga »aflösning». Detta väckte motstånd hos ridderskapet och adeln och preteståndet — frågan väcktes nemligen först under gamla representationsskicket — och skrifvelseförslaget afslogs. Motståndet mot ordnandet af denna fråga fortsattes sedan af Första Kammaren, och nu har man kommit derhän, att det icke mera gäller af-

Om utsträckning af rätten att välja riksdagsmän till Andra Kam-maren.

(Forts.)

Om utsträck- lösning utan afskrifning, och derhän kommer det också antagligen
ning af rätten att gå.

att välja riks- Här torde den lärdomen kunna hemtas, att man icke allt för
dagsmän till konservativt bör sätta ett »non possumus» mot reformer, som hafva
Andra Kam- den stora mängden bakom sig och dessutom äro — tidsenliga.
maren.

(Forts.)

Jag tror ej heller det går an att resa upp dammar mot tidens strömningar. Detta är lika omöjligt och vådligt som att genom dammar uppdämma ett rinnande vatten. Man kan visserligen för tillfället åstadkomma en uppdämning, men ju högre och starkare dammen reses, desto våldsammare blir genombrottet och desto större förstörelsen, då öfversvämningen förr eller senare ofelbart inträffar.

För min del skulle jag helst önska att få genomförd en förändring, ungefär liknande den i tyska riket, hvarigenom resultatet, såsom herrarne för en stund sedan hörde, skulle blifva, att omkring 21.7 procent af invånarne skulle få rättighet att deltaga i riksdagsmannaval till Andra Kammaren. Men då detta antagligen icke för närvarande har utsigt till framgång, skall jag (ehuru jag icke till alla delar kan biträda motiveringen) inskränka mig till att yrka bifall till det förslag, som väckts af herr Bergström.

Herr Ekman: Lika med den förste talaren anser äfven jag, att billighets- och klokhetsskäl nu böra bjuda, att någon utsträckning gifves åt den politiska rösträtten. Jag tror icke, att man kan för sig dölja, att intresset för landets allmänna angelägenheter nu gifver sig till känna i mycket vidsträcktare kretsar, än förhållandet var, då de nu gällande bestämmelserna i riksdagsordningen blefvo antagna. Jag tror ej heller, att man kan för sig dölja, att många af dem, som för närvarande äro, på grund af gällande bestämmelser i grundlagen, uteslutne från rättigheten att deltaga i riksdagsmannaval, kunna anses vara fullt ut lika kompetente att i sådant val deltaga, som många af dem, hvilka för närvarande enligt grundlagen ega denna rättighet. Under sådana förhållanden är det, enligt min uppfattning, icke underligt att sådana framställningar som de i flera vid denna riksdag afgifna motioner förekommande om utsträckt politisk rästrätt, allt mer och mer omfattas af den allmänna opinionen inom landet, och att åt de fordringar, som i de framlagda motionerna äro uttalade, skänkes understöd af män med framsynthet.

Den förste talaren har tagit bort för mig en del af de argument, som jag ämnat anföra till stöd för bifall till hans framställning; och, för att icke göra mig skyldig till att å nyo repetera hvad han redan utförligt i denna fråga uttalat, vill jag endast tillåta mig fästa uppmärksamheten på något, som, enligt min tanke, måste komma att inträffa, i fall man icke nu eller snart skänker något bifall till framställningarna om en utsträckt rösträtt. Jag tror nemligen att det icke kan låta sig göra att i all framtid bi-

behålla de bestämmelser, som nu i vår grundlag äro fastställda för rösträtten, utan att ett missnöje, som jag anser vara berättigadt, skall inom landet uppstå och göra sig så gällande, att man deraf tvingas till eftergifter. Men, mine herrar, det kan hända, att, när eftergifterna måste göras, fordringarna hafva vuxit så mycket, att man då, från de nuvarande bestämmelserna, skulle komma att öfvergå till en allmän rösträtt. Jag fruktar, att derigenom skulle uppkomma många våldsamma brytningar. Deremot tror jag, att i närvarande stund fordringarna på en utsträckt politisk rösträtt skulle vara tillfredsställda med ett bifall till en sådan framställning som den, hvilken af den förste talaren här har blifvit gjord. På dessa skäl — som jag nu icke anser vara behöfligt att vidare utveckla, enär de af den förste talaren redan blifvit så fullständigt framlagda — ber jag att få till alla delar instämma i det yrkande, som af honom är gjordt.

Om utsträckning af rätten att välja riksdagsmän till Andra Kamraren.

(Forts.)

Herr Borg: Principielt är jag anhängare af allmän rösträtt utsträckt äfven till qvinnan, jag nämner detta på förhand i anledning af den förste talarens mening, att qvinnan icke borde få rösträtt. Jag är således principielt för allmän rösträtt eller rösträttens utsträckning i största möjliga grad, emedan jag funnit, att sådana folk, som haft och hafva en dylik rätt, kraftigare, hastigare och bättre utvecklats än andra folk i både materiellt, moraliskt och intellektuellt afseende. Jag pekar företrädesvis på Amerika, Schweiz, Frankrike och England. Amerika har, som bekant, åstadkommit de största undren i detta hänseende, då detta land på de hundra år, det har funnits till såsom sjelfständig stat, utvecklats sig mer än något annat folk på jorden och för närvarande är det mäktigaste i världen. Jag tillskrifver detta i första rummet den allmänna rösträtten och i andra rummet religionsfriheten.

Denna stat, grundad af en liten skara emigranter, som ombord å »Mayflower» utvandrade från England, detta Amerika finna vi i fullt åtnjutande af allmän rösträtt och i besittning af fullständig religionsfrihet. Der har aldrig ställts i fråga, att förhållandet skulle vara annorlunda, att någon af dessa rättigheter skulle beröfvas folket, lika litet som man i något annat land, som sedermera fått allmän eller utsträckt rösträtt, satt i fråga att taga bort eller förminska den därför, att den i något afseende skulle inverkat retarderande eller annars skadligt för detta folk. Man har tvärt om stärkts i den öfvertygelsen, att just på den utsträckta rösträttens grund, på frihetens grund, hvilat i första rummet folkets välfärd, upplysning och sedlighet, som tilltagit i den mån rösträtten utsträckts. I detta hänseende torde väl icke Sverige vara något undantag. Jag vågar nemligen hysa den åsigten, att Sverige efter det nya representationsskickets införande utvecklats sig i alla afseenden ofantligt mycket mer än förut. Och jag frågar, om det är riktigt hvad en föregående talare yttrade, att det

Om utsträckning af rätten att välja riksdagsmän till Andra Kammaren.

(Forts.)

nemligen visat sig, att under dessa 25 år efter den nya representationens införande det svenska folket i hög grad vuxit i bildning och kunskaper, och om det icke kan bestridas, hvad jag tager mig friheten tillägga, att dess arbetarebefolkning eller den befolkning, som är orepresenterad, som står under strecket, visat en sådan hållning, att intet folks arbetande klasser öfverträffat den, knappast kan med den jämföras, om under alla förhållanden detta folk på ett lojalt sätt fortlefvat i sina små vilkor och motstått de allra starkaste agitationer till angrepp på det nuvarande samhällsskicket, om det genom att sjelf taga nykterhetsfrågan med flera andra viktiga frågor om hand, visat sig som goda medborgare, om så är förhållandet, då frågar jag, huru man med godt samvete skall kunna undanhålla dem rösträtt till Andra Kammaren?

Jag skall också taga mig friheten göra en liten anmärkning beträffande de nu representerade klasserna, dessa 307,000, hvilka äga politisk rösträtt. Jag frågar kammaren: kan man verkligen säga, att dessa så skött sin rösträtt, att de på grund af sitt välförhållande i detta hänseende böra hafva företräde framför andra? Den nyaste statistiken upplyser, att de som deltagit i riksdagsmannavalen 1887 — jag har de officiella uppgifterna för 1882—1887 — hafva utgjort i medeltal 35 procent i städerna och på landsbygden. Alltså finna vi, att flertalet af nu röstberättigade så utöfvat sin rösträtt, att de — borde förlora den, vore jag färdig att säga, då de visat så litet intresse för landets viktigaste angelägenhet, att de icke en gång hvar tredje år offrat några timmar för att tillsätta en representant. Det är åtminstone icke ett förhållande, som gör dem värdigare att representeras än de uteslutne; de orepresenterade kan man åtminstone icke lägga till last, att de icke hafva något intresse för saken, när de icke haft tillfälle att visa det. Jag ber också att här få anmärka, att icke mindre än 49 motioner hafva under dessa 25 år förordat dels streckets nedsättning, dels allmän rösträtt. Detta visar dock en stark påtryckning, att så många motioner i denna fråga framkommit, alla gående ut på att utsträcka rösträtten; jag talar nu icke om alla de rösträttspetitioner, som ingått till regeringen och af hvilka för några år sedan en enda hade icke mindre än omkring 50,000 namnunderskrifter.

Hvad påtryckningen beträffar för närvarande, hafva redan åtskilliga föregående talare nämnt, att den är synnerligen stark för utsträckning af rösträtten, hvilket heller ingen lär vilja bestrida.

Jag vill dock icke uppehålla mig längre vid en sak, som hvar och en förmodligen väl genomtänkt och hvilken de allra flesta sannolikt mångsidigt studerat. Jag vill endast taga mig friheten anföra ett par ord, som nyligen uttalats i Tyskland och dem jag funnit särdeles behjertansvärda, så lydande: »det har visat sig att rösträtten har varit det universalmedel, som läkt folkets sår. Den har fört länder framåt, men på samma gång icke verkat så starkt,

att den medfört skakningar eller omhvälfningar. Rösträtten har varit afloppet för de revolutionära rörelserna. Bismarcks första slag mot den socialistiska strömmen, som leddes af Lasalle, var rösträtten, och slaget träffade långt bättre, än undantagslagen sedermera gjorde. Under valrättsstyrelsen har Tyskland vuxit sig starkt och fast. Den är den segrande principen, som skyddar det moderna samhället mot revolutionerna.»

Om utsträckning af rätten att välja riksdagsmän till Andra Kammaren.
(Forts.)

Härtill fogar jag, att äfven vår tids störste statsman — jag räknar icke Bismarck såsom sådan, utan Gladstone — varit med om att 1884 genomföra en rösträttsreform i England, hvarigenom icke mindre än 2 millioner röstberättigade kommo till de 3 millioner, som förut funnos. Gladstone har således också ansett, att rösträttens utvidgning skulle bidraga till det nuvarande samhällets styrka och utveckling.

Till slut skall jag be att få anföra ännu ett litet drag, som kanske har sin betydelse. Den ädle upphofsmannen till vårt nuvarande representationssystem, friherre De Geer, yttrade i en förberedande öfverläggning 1865: »Enligt det hvilande förslaget är den Andra Kammaren gjord så litet demokratisk som det varit möjligt, för att kunna hoppas under nuvarande förhållanden få den godkänd af allmänna tänkesättet.»

Det vore dock icke för mycket, att 25 år efter detta uttalande få vår representation en smula *mera demokratisk!* Men då jag för min del icke har hopp om den allmänna rösträttens införande *nu* — kanske skulle detta också icke ens vara önskligt, lika litet som det för närvarande är möjligt — har jag med glädje hört från män, som stå något mera till höger än jag, förslag framstälts om ett moderat steg i den rätta riktningen. Jag vill därför förena mig om detta förslag, om också icke i alla de motiv, som deri uttalats af herrar Bergström, Adelsköld och Ekman. Något yrkande har jag icke att göra.

Herr Berg, Gustaf: Med den förste ärade talaren instämmer jag fullkomligt deri, att under sist förflutna 25 år folkskoleväsendets utveckling, likasom i sin mån folkshögskolorna och arbetareföreläsningarna, verkat mäktigt och utöfvat välgörande inflytande på den allmänna folkbildningen; men jag kan ändock icke medgifva att till den dag, som nu är, en utsträckning af den politiska rösträtten betingats af några efter stiftandet af vår nu gällande riksdagsordning inträffade förhållanden. Visserligen är det en sanning och en alldeles obestridlig sådan, att hvarje census är godtycklig; men, om vår nuvarande census var väl afmätt och afpassad vid riksdagsordningens tillkomst, så hafva, efter min öfvertygelse, icke sedan dess tillkommit några sådana förhållanden, som betinga nedsättning. Nedsättningen har fast mera i och genom sig sjelf och utan någon lagstiftarens mellankomst inträdt genom penningevärdets sjunkande. Kretsen af de valberättigade har der-

Om utsträck-
ning af rätten
att välja riks-
dagsmän till
Andra Kam-
maren.
(Forts.)

för ganska betydligt vidgats under denna tid. Vid riksdagsordningens stiftande utmärkte 800 kronors inkomst ett betydligt större ekonomiskt underlag än nu är förhållandet. Dessutom, för den, som under nuvarande förhållanden icke har en inkomst af 800 kronor, är sannerligen kampen för den ekonomiska tillvaron så stark, att han ej har tillfälle att följa de politiska tilldragelserna och åt dem egna något af sin tid. Endast undantagsvis kan ett motsatt förhållande inträffa.

Efter denna inledande anmärkning skall jag be att i korthet få bemöta den förste ärade talarens yrkande.

Gent emot detta yrkande ber jag att till en början få påpeka, att ett bifall till detsamma skulle verka derhän, att ett lika stort inkomstbelopp icke skulle på alla ställen grundläggas valrätt. Röst-rätten skulle nemligen blifva beroende på storleken af existensminimum, som ju kan vexla och hvarom Riksdagen i allt fall kan ensidigt besluta.

Det är dock icke detta, som i första rummet verkat bestämmande för min uppfattning i denna fråga. Det för mig mest bestämmande är nemligen, att hvarje utsträckning i denna riktning endast utgör ett steg för närmande till den från ett håll så ifrigt eftersträfvade allmänna rösträtten. Det af herr Bergström föreslagna steget skulle endast utgöra ett öfvergångsstadgande; och hvarje sådant är, enligt min tanke, förkastligt, såvidt icke det mål, dit detta stadgande syftar och dit det skall leda, utgör en förbättrad samhällsinstitution. Med anledning häraf ställer sig alldeles oafvisligen för mig den fråga: är den allmänna rösträtten en sådan förbättrad samhällsinstitution? Jag svarar: nej; och då man spørjer mig, hvarför den allmänna rösträtten icke utgör en sådan förbättrad samhällsinstitution, ber jag att i det hänseendet få åberopa hvad utskottet svarar på denna fråga. Svaret är kort, men det är tydligt och koncist. Utskottet säger: »Valen till Andra Kammaren skulle derigenom kunna blifva fullkomligt beherskade af den del af befolkningen, hos hvilken man, enligt utskottets åsigt, såsom bestämd regel ej kan förutsätta ett sjelfständigt intresse för de allmänna angelägenheterna och som för den skull ej heller bör få utöfva bestämmande inflytande på deras afgörande.»

Hvad innebär nu detta utskottets afböjande svar på det omnämnda önskemålet af en allmän rösträtt? Innebär det verkligen, såsom från så många håll blifvit sagdt och upprepadt, att det är penningen och icke människovärdet, som är det grundläggande för rösträtten? Nej, mine herrar, det är icke penningen såsom sådan, utan det är penningen såsom en exponent för underlaget af ekonomiskt oberoende, af teoretiska och praktiska insigter och af teoretisk och praktisk duglighet. Det är detta underlag, som bestämmer rösträtten, och det är just dessa egenskaper, hvilka böra utgöra en nödvändig förutsättning för all rösträtt.

Jag frågar vidare: Ligger det väl i detta utskottets svar, att

de, som stå under det politiska strecket, skulle vara mindre goda medborgare än de, som hafva rösträtt? Nej, visst icke. De under strecket stående äro lika goda medborgare; deras insats i det stora samhällsarbetet är lika aktningssjundande, som deras, hvilka stå på samhällets höjder. Deras arbete är lika nödvändigt, lika nyttigt, om än icke lika svårt att utföra.

Om utsträckning af rätten att rälja riksdagsmän till Andra Kamraren.

(Forts.)

Innebär då detta utskottets svar, att dessa under strecket stående skulle vara mindre fosterländskt sinnade än de, som nu ega rösträtt? Nej, visst icke! Jag är, för min del, öfvertygad om, att den klass af svenska medborgare, som nu afses, inom sig innesluter lika goda fosterlandsvänner som någon. Om ock deras fosterlandskänsla icke har anledning att så ofta kläda sig i ord, är jag fullt förvissad om att den, i farans och nödens stund, skall framträda i handling lika kraftigt, som under de tider i vår historia, hvilka äro bevarade såsom de skönaste perlorna i våra stora minnens rika skattkammare.

Men hvilka egenskaper är det väl då, som dessa under strecket stående sakna? Jag skall be att få besvara denna fråga. De sakna det sjelfständiga intresset uti politiska ting, de sakna den nödvändiga förutsättningen och betingelsen att kunna egna tillräcklig tid att förvärfva de insigter, som göra dem skickliga att deltaga i politiska värf. De skulle, om de finge rösträtt, ofta, jag säger icke alltid, blifva sjelfständiga verktyg i understundom hederliga, understundom mer eller mindre egennyttiga, understundom hederliga men fantastiska, understundom samvetslösa ledares händer; och det skulle ofta blifva slumpen, som afgjorde, under hvilket af dessa ledares banér de skulle låta inränga sig.

Följden af en utsträckning af den allmänna rösträtten i denna omfattning skulle vidare blifva den, att då andra valmän disponerade hvar och en sin röst, skulle desse ledare förfoga öfver hundratal, ja tusentals röster. Och jag frågar nu: är detta en förbättrad samhällsinstitution?

För närvarande anser jag sålunda, att hvarje förändring är ott ödesdigert steg på det sluttande planet, och jag skall be att få angifva en eller möjligen två konsekvenser, som ytterligare skulle följa af den allmänna rösträtten. Om denna rösträtt tillades mannen, hvarför skulle icke qvinnan lika väl få denna rätt? Samma rättsgrund — om någon sådan finnes — skulle tala för det ena som för det andra. Qvinnan må anses vara lika berättigad. Hon står äfven redan vid porten och klappar. Vi sågo för några dagar sedan, huru i Amerika ett antal af inemot hundra tusen qvinnor till styrelsen utfärdade ett upprop med begäran om allmän rösträtt. De kallade sig de »hvita slafvinnorna» ända till det ögonblick, då de fingo denna rätt.

Ännu en konsekvens: Om allmän politisk rösträtt genomfördes, skulle man då icke hafva all anledning att tänka, att, inom kort, äfven den allmänna kommunala rösträtten skulle genomföras.

Om utsträckning af rätten att välja riksdagsmän till Andra Kam-maren.
(Forts.)

Den, som fått en större rättighet, anser sig i allmänhet vara själf-skrifvet berättigad till att få den mindre. Konseqvensen af den allmänna kommunala rösträtten skulle åter leda derhän, att i våra landtkommuner och städer det stora flertalet, som icke till kom-munen erlade skatt eller på något sätt bidroge till kommunens ut-gifter, skulle genom sina val på det bestämdaste influera på alla kommunens angelägenheter.

På alla dessa grunder ber jag slutligen få säga, att jag anser, att det för närvarande är en politiskt nödvändig handling att afslå hvarje annan förändring än den utskottet i fråga om arrendatorer föreslagit. Men när folkundervisningen verkat derhän, att politisk själfständighet uppnåtts, då, men också först då, bereder man ge-nom den utsträckta rösträtten en verklig förmån åt de stora le-den, och icke endast åt deras ledare. Då — men också först då — skall jag, för min del, icke tveka att gå dessa önsknings till möte.

Jag anhåller vördsamt att få yrka bifall till utskottets förslag.

Friherre Leijonhufvud, Broder Abraham: Jag står i all-mänhet taget på samma ståndpunkt i politiskt hänseende som herr Bergström, men i denna fråga kan jag icke följa honom. I ett fall vill jag dock gifva honom rätt, och det är, då han icke be-handlade denna fråga som en rättsfråga, utan ansåg den böra be-dömas såsom en praktisk fråga. Deri har han fullkomligt rätt. Det är också ifrån praktisk klokhets synpunkt, som jag vill be-trakta saken.

Det är klart, att strecket, huru man än sätter det, skall blifva föremål för klander. Det har sagts, att många under strecket äro lika kloka som de, som stå öfver detsamma. Ja, den invändnin-gen få vi höra ändå, vi må sänka strecket aldrig så mycket. Den, som har så och så mycket penningar, är ej alltid klokare än den, som har något mindre. Den som fyllt 25 år är ej alltid klokare än den, som är ett år yngre. Strecket är och blir aldrig rationelt, då man betraktar ämnet ur abstrakt synpunkt. Men det är prak-tiskt och därför tror jag, att vi måste behålla det. Herr Bergström sade att man, genom en sänkning af strecket, skulle tillintetgöra den nu rådande oviljan emot detsamma. Det blefve, enligt min tanke, icke förhållandet. Samma agitation, som för närvarande vänder sig emot det streck, som nu finnes, skulle vända sig emot det nya strecket, tills detsamma blefve borttaget. En talare, hvil-ken talade för saken, sade, att det nuvarande antalet af de väl-jande uppgår till 20 procent af de valberättigade. Skall man nu tro, att de, som stå under strecket, hafva större ifver än de, som stå närmast öfver detsamma? Sannolikt är det ej förhållandet. Procenttalet af röstande blefve troligen ej högre, om gränsen sänktes. På landsbygden, der de välmående eller åtminstone be-suttna jordbrukarne hafva magten, der är deras inflytande så stort,

att jag icke tror att det skulle åstadkomma någon ändring, om rösträtten utsträcktes till torpare och statdrängar, ty antingen skulle desse icke alls rösta, eller också skulle de rösta efter sin husbondes vilja. I de större städerna har redan det samhällslager majoritet, som genom streckets sänkning skulle få ökad inflytande, så att äfven der blefve förändringen ej rätt stor, och den årliga lefnadskostnaden och arbetsförtjensten uppgår der nu äfven för en kroppsarbetare till de 800 kr., som berättiga honom till rösträtt, om han blir rätt uppskattad. Men i de mindre städerna och öfver allt, der en större mängd arbetare finnes, såsom vid de norrländska sågverken, i bruksdistrikt, på de skånska cementfabrikerna, der danska socialistledare uppträda som lärare, der skulle förändringen snart visa sig. Nutidens folkrörelser i form af föreningar af flerahanda slag blefve den väg, hvarpå oron skulle utbreda sig. Våra beskedliga goodtemplare uteslöto i början all politik från sin verksamhet, men nu hafva de börjat upptaga den vid sina sammanträden, och de nya fackföreningarna, som allt mera florera, hade redan från första stunden stark benägenhet att blanda sig i politiken. Icke vinna arbetarne sjelfva någonting dermed och icke heller begripa de något i den saken, men de blifva ledde och lockade med löften och förespeglingar om stora ekonomiska fördelar af ledare, som i Tyskland och Danmark lärt sig konsten att med massornas tillhjälp skaffa sig sjelfva ett lefvebröd såsom yrkespolitici. Det är väl sant, att en sådan ledare vanligen icke länge kan behålla sin ledareställning, men efter honom kommer en annan, som går samma väg. Vi vålla oro och ingenting annat, om vi nu utsträcka rösträtten.

Jag vill nu icke säga, att jag icke motser, att en utsträckning af rösträtten kommer att ega rum, och jag emotser denna utsträckning utan fruktan till och med. Men hvad jag ovilkorligen fordrar, det är, att arbetarefrågan förut blir någorlunda ordnad, ty i och med detsamma detta blir förhållandet, få arbetarne en annan politisk ställning, än de nu hafva. Arbetaren får då någonting att vinna på att lugn och ro råda i landet och något att förlora på oro och omhvälfningar. För närvarande lefver han för dagen, med den tanken: jag får nog min brödföda i alla fall. — Min ståndpunkt är således, att jag icke vill taga något steg i denna sak, förr än arbetarefrågan på något sätt blifvit löst.

Man har åberopat exempel ifrån Tyskland. Ja, Tyskland är, likasom Amerika, i många fall olikt Sverige. Sverige är mycket mera demokratiskt än Tyskland. I Tyskland finnes en stark medelklass, som till stor del beherskar valen, men en sådan saknas hos oss, eller är mycket mindre inflytelserik. Vidare är regeringssättet annorlunda der än hos oss. En svensk konung uppträder icke med »sic volo, sic jubeo». Han säger icke som den tyske kejsaren: det minsta ni knyster, lägger jag ramen på er. Detta passar i Tyskland, men det passar icke hos oss.

Om utsträckning af rätten att välja riksdagemän till Andra Kammarerna.

(Forts.)

Om utsträckning af rätten att välja riksdagsmän till Andra Kammaren.

(Forts.)

Jag hade en gång ett yttrande i Andra Kammaren, som jag nu hört upprepadt efter 10 år, och det var, att när den stora striden uppkommer mellan det radikala elementet och bondkonserveratismen, ställer jag mig på böndernas sida, så litet jag än gillar deras åsikter i mycket annat.

Åtskilliga af mina bekanta utom riksdagen och en och annan inom densamma hafva sagt: Den enda vägen att komma ifrån lifsmedelstullarne är att bevilja en allmän rösträtt. I och med densamma få vi en så stark påtryckning, att vi slippa dessa tullar. Det vore dock att bota ett ondt med ett dubbelt värre, och den vägen vill jag icke gå, ehuru jag också är frihandlare. Tullarne hafva en gång kommit hit; de hafva nog sin öfvergång. Äfven detta system bleknar, och inom 10 år hafva säkerligen lifsmedelstullarne försvunnit. Allt beror på en svallvåg ifrån Tyskland. Hade en sådan icke kommit för några år sedan, hade vi nu icke haft något protektionistiskt system, och kommer en ny i annan rigtning derifrån, så följa vi den! Detta system har dock, som sagdt, sin öfvergång och skall småningen försvinna.

Då jag sålunda har den uppfattning, att arbetarefrågan först måste avancera ett godt stycke, innan man kan öppna porten för de under strecket varande, kan jag icke biträda herr Bergströms förslag.

Herr Billing: Den förste ärade talaren slutade sitt anförande med att uttala, att han nog kände och förstode hvad intryck hans förslag skulle göra på åtskilliga inom denna kammare och på många derutanför. Det intryck, som han sade, att hans anförande skulle göra, det har det gjort på mig. Kanske fick jag det intrycket djupare än de flesta andra, därför att jag för denne talare alltid haft vördnad och med hvarje år fått en allt större sådan.

Då jag nu uppträder emot honom, vill jag hafva i förväg sagdt, att jag visst icke dervid förgäter, att, för att nyttja en akademisk term, jag i det politiska lifvet är recentior eller novitius och han och åtskilliga andra, som följa honom i hans förslag, äro seniores. Desse herrar hafva talat om, att den politiska klokheten och den politiska framsyntheten kräfva, att man bifaller hvad de hafva föreslagit. Jag skulle kanske hafva skyldighet att böja mig för sådana bestämda påståenden. Men den personliga auktoriteten hos de nämnda herrarne förringas för mig af de skäl, på hvilka de stödde sina satsar. Dessa skäls svaga innebörd blef för mig så mycket klarare, som en af de ärade talarne sade, att han efter långt och mycket öfvervägande hade funnit dem. Har han efter långt och mycket öfvervägande icke funnit andra skäl, och har en så bevandrad politiker, som talaren på östgötabänken, icke kunnat finna någonting att tillägga till det, som herr Bergström anför, så finnas väl icke heller andra skäl. För såvidt jag kunnat följa herr Bergströms framställning, anfördes icke flera än två skäl. Det ena var

folkskolornas och folkhögskolornas och arbetareföreläsningarnes inflytande och deras förmåga att meddela kunskaper, och det andra var det opinionstryck, som ligger öfver vårt folk.

Dessa skäl kunna väl hafva någon betydelse, men en annan sak är, om de kunna hafva den betydelse, som dessa herrar vilja gifva åt dem. Båda dessa talare, som jag nu syftat på, hafva dessutom uttalat sin bestämda farhåga för och sin bestämda reservation emot att införa en allmän rösträtt i Sverige. Ja, mine herrar, det går nog an, att, på samma gång man gör ett sådant förslag, som dessa herrar gjort, säga, att man icke vill vara med om den allmänna rösträtten. Men jag frågar: huru många i denna kammare och huru många derutanför, bland vänner eller fiender till det här ifrågasatta reformförslaget, huru många är det ibland dem, hvilka vilja nekande besvara denna fråga: är icke ett bifall till det nu framlagda förslaget ett stort steg till den allmänna rösträtten? Och icke blott ett stort steg dit, utan ett steg, som med nödvändighet leder ditt och icke blott detta, utan äfven med nödvändighet leder dit ganska hastigt.

För att häntyda på någon bevisning i detta fall, ber jag herrarne se på hvad som står i det föredragna betänkandet pag. 1, der det väl först talas om motionerna om en nedsättning uti röst-census, men sedan slutas med den stora massmotionen om den allmänna rösträtten. Kan någon hysa tvekan derom eller tvifla derpå, att denna nedsättning i röst-census, som är föreslagen, är en liten anhaltstation och ingenting annat till den allmänna rösträtten och en station, vid hvilken man stannar blott några ögonblick. Vill man ytterligare hafva bevis för detta, kan man lysna till det, som yttrats vid alla dessa möten, der de opinioner, om hvilka man nu talar, framkommit och i de resolutioner, som der fattats. Alla äro nästan enstämmiga deruti, att det är icke en nedsättning i census, utau den allmänna rösträtten man begär. Man nöjer sig med ingenting mindre. Man har förklarat, att den tid är förbi, då man nöjde sig med ett sänkande af strokeket. Der ser jag ett bevis för mig, hvart vi måste komma på den i dag föreslagna vägen. Och vi komma dit ganska snart, om vi gå in på denna väg. För denna min sats ser jag det kraftigaste bevis — kraftigare än jag sett förut och kraftigare än jag någonsin kunnat ana att jag så snart skulle få se i det, som här i dag har förekommit. Det betyder för mig mer än alla dessa mass-motioner och mass-opinioner, att i dag, från dessa håll, framställts ett sådant förslag. Det är icke blott ett bevis på, att utvecklingen går mycket fort i denna fråga; utan det, som här har skett, är också en kraft, som skall påskynda denna rörelse på ett otroligt sätt. Man har här i dag fått en kraft att operera med, som man aldrig hade väntat, men hvaraf man skall begagna sig på ett förunderligt sätt.

Enär jag detta tror, så vänder jag mig, när jag nu talar emot

Om utsträckning af rätten att välja riksdagsmän till Andra Kam-maren.

(Forts.)

Om utsträckning af rätten att välja riksdagsman till Andra Kam-maren.

(Forts.)

hvad som här i dag föreslagits, på samma gång emot hvad jag anser vara dess nödvändiga konsekvens, och som också är föreslaget i motionerna; jag vill beröra hela frågan om den allmänna rösträtten.

Jag har försökt lyssna till hvad som för krafvet på allmän rösträtt anförts såsom skäl. Jag har då kommit att, såsom det i allmänhet sker, till sist stöta på en abstrakt sats, som framställts såsom ett axiom, men hvilken är någonting helt annat än ett axiom. Det är icke blott lärda män, öfvade i abstraktionens konst, som med synnerlig kärlek fästa sig vid abstrakta satser, utan det-samma göra äfven sådana, som lefva i den konkreta sysselsättningen. De hafva en liknande, ja, en ännu större kärlek derför. De stanna med en nästan vidskeplig vördnad inför de abstraktioner de finna, och den abstraktion, som i nu föreliggande fall djupast bestämmer, det är den, som också har fått ett eko i ett yttrande i denna kammare. Det är satsen, att personlighetsprincipen eller, som man säger, personlighetsvärdet skulle kräfva rösträtt och berättiga till riksdagsmannaskap. Då man nämner uttrycket personlighet, känner man, att man rör vid ett heligt ämne, och om man då får höra den satsen, att personlighetsvärdet kräver den allmänna rösträtten, anser man, att man står inför ett heligt bud. Men man bevisar icke att personlighetsvärdet eller personlighetsprincipen kräver detta; man kan icke bevisa det. Säger jag, att jag personligen känner, tänker och vill detta eller detta, så antyder jag dermed något, som för mig, såsom individ, är egendomligt, och något, som kan kräfva individuella, men icke allmänna rättigheter. Af personlighetsprincipen kan icke följa det man här har velat draga ur densamma. Det kan icke förnekas, att riksdagsmannaskap, rätt att välja och rätt att blifva riksdagsman, är en funktion, en konst, ett handtverk eller ett embete, som kräver sina särskilda kvalifikationer, likavisst som andra funktioner eller konster eller handtverk eller embeten kräfva sina särskilda kvalifikationer.

Men nu kommer den frågan: är det säkert, att sådana särskilda kvalifikationer finnas hos dem, som skatta för 800 kronors inkomst? Och är det säkert, att de saknas hos dem, som stå under 800-kronors-strecket? När man måste besvara dessa båda frågor med nej och när man talar om 800-kronors-strecket, har man tydligen pekat på en svag punkt i vår representation, och denna svaga punkt är rösträttsiffrarnes styrka. Men att denna svaga punkt finnes i vår representation är icke någon tillfällighet, utan beror på denna representations svaghet i det hela. Vår nuvarande representation är icke en organism, framvuxen ur en lifsprincip, utan den är en konstgjord byggnad. Den hvilat icke på en organisk princip, utan den hvilat på en med konst lagd grundval. Förmögenheten, beskattningsförmågan är icke någon princip. Denna grundval är vald efter opportunitetshänsyn; och

jag antager, att man valde 800-kronors-strecket såsom det lämpligaste. Då man här icke kunde komma till något absolut, tog man det, som syntes vara det lämpligaste. Man antog, att 800-kronors-strecket vore det bästa därför, att det hjälpte till att nå de två syften, man hade: å ena sidan att bereda så många, som möjligt, representationsrätt, och å andra sidan att icke gifva denna rätt åt andra än sådana, som hade de minimala förutsättningarna för att kunna begagna densamma på ett sjelfständigt sätt, och kunde hafva intresse af en lugn samhällsutveckling eller åtminstone icke hade något intresse af omstörtningar.

Om utsträckning af rätten att välja riksdagsman till Andra Kamraren.

(Forts.)

800-kronors-strecket är icke en princip, men det är en garanti. Det är en af de få garantierna i vår riksdagsordning. Hvad vill man nu? Man vill flytta ned strecket till den kommunala beskattningens minimum. Hvad innebär detta, eller hvarför vill man detta? Man säger, att många af dem, som stå under strecket, hafva likaväl som de, hvilka stå ofvanför detsamma, sådana kvalifikationer, som erfordras för ett direkt inflytande på det politiska lifvet. Man kan icke neka, att något berättigadt ligger i detta påstående. Derför är det statsmännens skyldighet att se till, huru hittills icke röstberättigade skola kunna få sådant inflytande utan att staten deraf tager skada. Men hvad fordrar man nu? Man fordrar, att vi skola taga bort en af de förnämsta garantierna och sätta i stället, hvad? Ingenting. Detta är icke en uppbyggande verksamhet, utan en rent negativ. Hvad är det man vill eller hvad innebär detta, som man fordrar? Jo — och det ber jag att få betona såsom det, hvilket jag framför allt ville hafva sagt i dag — det är här icke fråga om en utveckling af vår nuvarande representation, utan om en *ny* representation, likaväl som den var ny, som tillkom år 1865. Då tillkom en representation, som var så ordnad, att hela den politiska magten kunde blifva lagd i ett ständs händer, det fjerde ständets. Den nya representation, som nu är i fråga, kan lägga all politisk magt i det femte ständets händer. Men så mycket hafva vi väl lärt under dessa sista 25 åren, att det är en fras och ingenting annat, då man säger: »Jag tänker så högt om den ena klass, som jag gifver all politisk magt, att den icke skall missbruka denna.» Vilja vi då vara med om en sådan representationsförändring? Jag har förut sagt, att jag tror, att det är berättigadt, att desse, som stå under strecket, skola få deltaga i det politiska lifvet, och derför måste jag också säga, att jag önskar, att någon förändring i denna riktning skall ske. Men hvad jag bestämdt och så länge jag kan, sätter mig emot, är, att denna förändring skall ske på det sättet, att man blott tager bort de garantier man har, men icke sätter några andra i stället. De förslag, som vid denna riksdag af flera motionärer väckts om allmän rösträtt, innebära ett fullständigt utstrykande af alla garantier. Det förslag, som här i dag föreligger, innebär ett utstrykande af en del af dessa garantier, med löfte

Om utsträckning af rätten att välja riksdagsman till Andra Kam-maren.
(Forts.)

om att snart skola de andra följa. Det är statsmannens, och således icke min, uppgift att säga, hvar man skall söka och finna dessa garantier. Man har här redan i dag påpekat en garanti. Den skulle bestå deri, att arfvodet för Andra Kam-marens ledamö-ter toges bort. Det skulle medföra den vinsten, att man skulle i någon och ej ringa mån slippa yrkespolitici i riksdagen. Men den skulle å andra sidan medföra olägenheter; ty det är icke helso-samt att i riksdagen hafva endast mer eller mindre förmögna per-soner. Ett annat sätt — jag upprepar att det icke tillhör mig att göra det, utan att statsmannen skall uppsöka nödiga garantier — vore, att den politiska rösträtten i någon mån gjordes likartad med den kommunala. Jag menar icke att den nuvarande kommu-nala graderade skalan skulle läggas till grund, men att man dock kunde tänka på en graderad politisk rösträtt. Deri skulle ligga någon garanti. Invändningar kunna naturligtvis göras häremot. — Men man kan väl åtminstone få uttala den frågan: äro kultur-folken så långt komna, att man icke kan hoppas, att de ännu en gång skulle såsom folk kunna fatta organismens tanke, så att vi skulle kunna komma till en representation, som vore en organism, som icke blott räknade med siffror, icke blott vore en aritmetisk produkt, utan verkligen representerade de olika klasserna, de olika intressena? Jag har icke stor förhoppning i den vägen. Men hvad jag vet, det är, att jag icke vill taga bort de nästan enda garantier, vi hafva, utan att få några andra i stället. De, som här hafva sagt, att statskloketen kräver det, anse naturligtvis, att så är förhållandet. Men jag, för min del, kan icke vara öfverty-gad derom, och därför kan jag icke heller vara med om deras förslag. Jag vill gerna hafva arbetare eller deras representanter in i riksdagen. Men jag vill icke, att hela riksdagen skall bestå af dem, som lyftas upp på arbetarnes axlar. Jag tror icke, att fosterlandet, hvarken i ena eller andra hänseendet, skulle gagnas deraf.

Jag läste en gång i en tidning en berättelse om en lokomo-tivförare, som, under det att han förde tåget, blef vansinnig. Han eldade på med all den ånga han kunde få upp, och tåget rusade fram i en svindlande fart. Mine herrar! Tågförarne stå redo. De, som neka Gud, neka äktenskapet, neka eganderätten, stå färdiga att föra tåget. Jag vill icke vara med om att taga bort de få bromsar vi hafva. Jag skall väl vara med om en annan konstruk-tion å lokomotivet, men jag vill äfven hafva bromsar på tåget, och därför yrkar jag bifall till konstitutionsutskottets förslag.

Herr Wieselgren: Jag undrar, om icke den siste talaren gjorde sig skyldig till det felsteget att bevisa för mycket. Åt-minstone fick jag det intrycket af hans bevisföring; och den, som bevisar för mycket, bevisar ju ingenting. Han påpekade, att den politiska valrätten egentligen icke vore en »personlig», det vill

såga, en allmänt mänsklig rättighet. Jag gifver honom rätt deri. Derifrån gick han vidare till det egendomliga påståendet att val- och valbarhetsrätt vore »en konst, ett handtverk eller ett embete», kräfvande vissa kvalifikationer. Om så är förhållandet — jag skall för tillfället icke bestrida det — så frågar jag: hvilket embete, hvilket handtverk eller hvilken konst äro de då? Jag tror mig icke säga orätt, då jag påstår, att de väl må anses vara den högsta ordning. Ifrågavarande rättigheter innebära ju ingenting mindre än att deras innehafvare ega tillsammans med Konungen länka landets öden. I desse betrodde mäns händer lägges ju hela folket sin framtid, i den mån den beror på mänskligt görande och låtande. Hvilka skola då de kvalifikationer vara, som kunna anses erforderliga för detta, bland alla uppdrag naturligtvis det högsta? Konseqvensen af den ärade talarens yttrande synes mig vara, att man väl skulle under 20 år hafva varit professor eller förvaltat de högsta embeten eller ega den största förmögenhet för att kunna anförtros nämnda rättigheter. Men är detta rimligt? Nej! Häraf drager jag ock den slutsatsen, att hans påstående var origtigt. Det är icke fråga om »någon konst, något handtverk eller något embete», utan om ett uppdrag, som folket efter vissa grunder eger befogenhet att förläna åt vissa medborgare för att de, till den kraft och verkan det hafva kan, skola i riksdagen framföra hvad deras valmän tänka, känna och vilja. Om dessa valmän icke besitta någon vare sig lärdom eller förmögenhet, så må de dock hafva rätt att få uppställa och rösta på någon man, som talar deras sak och som enligt deras uppfattning och i deras intresse bedömer förekommande frågor. Detta har konstitutionsutskottet sjelf betonat, då det säger, att »*allas intressen*» skola inom representationen beredas rum. Det är också tydligt, att den riksdagsordning, som vi nu hafva, och som, enligt den föregående ärade talarens egen erinran, bestämt den minimala rösträttsgränsen till åttahundra kronors inkomst, icke i någon mån kan motsvara de höga kraf på väljande och valde, som den ärade talaren uppstälde. Det är lätt bevisadt, eller rättare: det må vara af alla erkänt, att de, som hafva 800 kronors årlig inkomst, visserligen icke kunna anses innehafva den ställning, utskottet angifver, såsom för ifrågavarande rätt erforderlig: »en i någon mån *sjelfständig* och *oberoende* ställning i samhället, så att de kunna antagas hafva någon *sjelfständig uppfattning af allmänna ärenden*». Huru är det väl möjligt att med klar och sund blick på förhållandena våga påstå, att förutsättningarna för en sådan ställning sammanfalla med de hos oss stadgade vilkoren för valrätt och valbarhet? Nej, det är verkligen icke så, att 800 kronors inkomst tillförsäkrar vederbörande någon »*sjelfständig uppfattning af allmänna ärenden*». Hela det resonnetet hvilat på origtiga förutsättningar.

Men frågan är nu, huruvida sedan år 1865 inga förändringar inträdt i de förhållanden, som då bestämde grundlagsstiftarne att

Om utsträckning af rätten att välja riksdagsman till Andra Kam-maren.

(Forts.)

Om utsträckning af rätten att välja riksdagsmän till Andra Kamraren.

(Forts.)

sätta strecket vid 800 kronor. Den först ärade talaren påstod, att så har skett. Han erinrade dervid om folkskoleundervisningen, folkhögskolorna och om den allmänbildning, som sedan dess icke oväsentligt ökats. Dessa förhållanden underkändes af några der- efter följande talare. Jag, för min del, underkänner dem icke. De äro fakta, som icke låta förneka sig, och för hvilka vi icke kunna vara nog tacksamma. Men jag vill dertill lägga åtskilligt annat, som nu fins, men som icke fans på den tiden. Det är icke allenast en ökad bildning, som sedan 1860-talets början eller midt spridt sig inom nationen, utan äfven en ökad sedlighet. Den folk- klass, som skulle taga emot den magt, som då förevarande grund- lagsändringen lade i »folkets» händer, var uppfödd och uppfostrad under helt andra förhållanden än den, som skulle tillgodoses ge- nom nu ifrågavarande förslaget. Den förra generationen var upp- född under husbehofsbrännings dagar, och ingen, som känner till de lägre folkklassernas tillstånd under denna tid, kan under- skatta betydelsen af att den generation, som inträdt i deras ställe, uppfostrats under helt andra och bättre förhållanden än de djupt demoraliserande, som då egde rum.

Vidare vill jag påpeka en annan omständighet, som också måste tagas i betraktande, nemligen den sedan sagda tid *ändrade folkopinionen*. Denna är i väsentlig mån en frukt af den infly- telse från Amerika, som våra nuvarande lägre samhällsklasser röna. Det pågår dagligen och stundeligen den lifligaste ideella förbindelse mellan Amerika och Sverige. Om man besinnar att, såsom det uppgifves, flera millioner kronor årligen öfverflyttas från dit ut- vandrade svenskar till deras här qvarvarande släktingar, så torde man få anledning inse, att det icke kan vara endast med pennin- gen, de utvandrades inflytande gör sig gällande, utan att de från Amerika till gamla Sverige jemväl öfverflytta de åskådningssätt och idéer, som i Amerika äro gängse, och som därför här innan man vet ordet af, inom förut politiskt oberörda kretsar, vinna den mest omfattande spridning och jemväl, på sätt vi ofta erfara, efter- sträfva burskap. Detta är ett faktum, som man hvarken skall för- söka bortförklara eller blunda för.

Om man nu emellertid skulle vilja tillerkänna lika liten be- tydelse häråt som åt den ökade folkbildningen, den ökade välmä- gan och den ökade sedligheten, hvilken särskildt ju härrör af den ökade nykterheten, så vågar jag dock påstå, att det fins *ännu ett skäl*, som är af så stor betydelse, att det uppväger alla de andra tillsammans. Det har under de senaste dagarna vid behandlingen af en annan viktig fråga blifvit här åberopadt, och det innefattas i hänsyn till *det helas solidaritet*. Det går icke an, mine herrar, att blunda för *det skälets* betydelse! Hvarför skulle *vi* någonsin ändra grundlagen, om vi tycka, att den är bra som den är, lät *öck* vara att massor der utanför påstå att den behöfver ändras? *Vi* äro innehafvarne af magten och *vi* fatta beslut. Hvad skulle

kunna tvinga oss att frångå *vår* mening? Jo, mine herrar, just känslan af hela samhällets *solidaritet*. Det skälet måste för oss alla vara af den vikt och betydelse, att vi *icke kunna* göra oss blinda därför; och den person, som i dag icke medgifver en sådan grundlagsändring, som den här föreslagna, skall kanske inom kort utan motstånd göra det endast på den grund, att han inser, att alla betänkligheter måste vika för angelägenheten af att förekomma, det någon mer eller mindre betydelsefull del af det hela känner sig från detta hela söndrad och afskild. Den allra förnämsta af folkrepresentantens pligter är att tillse, det staten alltjemt fortfar att vara *en*; och i det ögonblick vi finna en remna i statens grundvalar, måste vi, antingen vi det vilja eller icke, se till, att denna remna på bästa sätt och så snart som möjligt blir lagad. Detta sker i förevarande fall derigenom, att vi åt dem, som onekligen tillhöra samhället och äro för staten af den största betydelse, men känna sig i inre afseenden derifrån afskilda, öppna tillträde till de allmänt politiska rättigheter, som vi äga, och som de begära att få. Derigenom skall samhällssolidariteten befastas; och det är för mig en tvingande anledning att sluta mig till de yrkanden, som här blifvit gjorda på en ändring i nu gällande grundlags rösträttsbestämmelser.

Jag vill påpeka en sak, som är för oss alla bekant. Vår Riksdag består af två kamrar. Den ena kammaren står ganska ofta emot den andra. Vår kammare är den fåtaligaste, men det heter dock i grundlagen, att båda kamrarna skola hafva i alla frågor lika behörighet och myndighet. Huru ofta draga vi dock icke det kortaste sträet, när det gäller att bestämma Riksdagens beslut! Detta åstadkommes genom de så kallade gemensamma voteringarna. Här skulle väl ändå, efter åtminstone den näst föregående talarens sätt att se saken, den större sakkunskapen, de djupare insigtarna och de mera vidtomfattande erfarenheterna vara samlade. Men de gemensamma voteringarna hafva icke försyn för detta. De lägga i de flesta fall afgöranderätten i andra händer, tilldelar den åt personer, som, enligt den ärade talarens uppfattning, måste fränkännas jembördighet med Första Kammarens män. Och likväl — är här någon enda, som vill afskaffa dessa gemensamma voteringar? Hör man icke allt emellanåt en suck af lättnad dragas vid jemförelser mellan våra och andra länders hithörande förhållanden? Här uppstå ju inga vidtutseende slitningar, här stå icke i oförsonlig bitterhet kamrarna emot hvarandra såsom t. ex. i vårt grannland Danmark. Allt går sin lugna och jemna gång, och känner man sig än stundom förargad, betviflar man än någon gång att det beslut, som fattats, varit det bästa, har dock allting hittills, såsom det heter i riksdagsbönen, i »god enighet», i frid och sämja förloppet. Men hvad äro de omröstningar, som hvart tredje år i hela landet pågå, annat än de skilda samhällsklassernas »gemensamma voteringar»? Om än de meningar, som här förfäktas, i

Om utsträckning af rätten att välja riksdagsmän till Andra Kammaren.

(Forts.)

Om utsträckning af rätten att välja riksdagsmän till Andra Kam-maren.

(Forts.)

dessa gemensamma voteringar skulle lida nederlag, tro herrarne icke, att man måste komma till samma resultat i fråga om dem som vid tanken på dessa andra, hvilka lösa kamrarnes stridiga beslut? Nog är det lyckligare, om de anledningar till split, missnöje och svårigheter, som nu förefinnas inom statslivet, kunde genom sådana gemensamma voteringar aflägsnas, än att den ena folkklassen allt fortfarande spjernar emot den andra, och den, som hör till magtens lycklige innehafvare, »beati possidentes», alltjemt afvisar den andra, under åberopande af sin stadgade rätt, sin bättre insigt i de allmänna angelägenheterna, med flere skäl för dessa andres fortfarande utestängande från allt deltagande i samma betydelsefulla omröstningar? Det är dock här icke fråga om, hvem som bäst ser hvad som är rättast eller klokast. Ty ingen människa kan afgöra, om den lärde, rike eller erfarne verkligen ser en sak bättre, sannare och riktigare än den fattige eller den obildade. Det fins ju verkligen exempel på, att dessa »lägre» folkklasser kunnat hafva en bättre uppfattning af förhållandena än de högre samhällsklasserna.

Enligt min uppfattning är det icke så, som en talare nyligen yttrade, att, i den mån rösträtten utsträckts, i den mån hafva bildningen, välmågan och sedligheten ökats; utan *tvärtom*: i den mån bildningen, välmågan och sedligheten ökats, i den mån har rösträtten utsträckts och i den mån *bör* den utsträckas. Då jag nu ock är öfvertygad, att välmågan, bildningen och sedligheten sedan år 1865 icke oväsentligt ökats i vårt land, så följer deraf med oafvislig följdriktighet för mig den åsigten, att vi, då kraf derpå framställas, också måste tillse, att rösträtten i skälig mån utsträcket; och på de grunder, jag anført, ber jag derfor att få yrka bifall till den förste ärade talarens i ärendet framställda förslag.

Herr Smith: Redan för flera år sedan väckte jag motion i syfte att få den politiska rösträtten utsträckt i likhet med den nuvarande kommunala. Sedermera har jag vid flera tillfällen i riksdagen förfäktat denna åsigt. Jag trodde då, att de orepresenterade klasserna skulle åtnöjas med en sådan utsträckning. Men för närvarande är det min bestämda mening att vi kommit derhän, att folket *icke* åtnöjes dermed, utan fordrar ingenting mindre än allmän rösträtt. Jag skall ock säga skälet, hvarför jag tror, att folkets fordran i detta hänseende är berättigad.

För några dagar sedan visades mig en arbetares debetsedel, som utvisade, att han för en löneinkomst af 750 kronor i direkta skatter fick betala 70 kronor. Denne man, som hade att försörja hustru och sex barn, måste dessutom för sig och sin familj i indirekta skatter betala cirka 10 kronor per individ eller cirka 80 kronor, således tillhoppa 150 kronor eller ända till 20 procent af sin årsinkomst. Jag frågar, om vi skulle finna oss synnerligen

belåtna, i fall de lägre klasserna hade samma magt som vi i detta hus och dekreterade, att äfven vi skulle i skatt betala 20 procent af vår årliga inkomst? Jag tror det icke och finner på denna grund det vara helt naturligt, att de, som måste betala dessa dryga skatter, eller 92 procent af hela svenska folket, äro missbelåtna.

För öfrigt är jag af den mening, att det ligger ingen fara i den allmänna rösträtten. Jag har på nära håll studerat förhållandena i främmande länder, der allmän rösträtt införts, och har i afseende på parlamentens sammansättning funnit, att t. ex. i Italien endast två arbetare valts till riksdagsmän, i Frankrike ingen och i Tyskland blott några få socialister. I förhållande till det stora hela har frågan således reducerat sig till en ren bagatell och de valdes inflytande har varit lika med noll. Häraf torde man finna, att faran visst icke är så stor som man förestält sig, om i följd af den allmänna rösträtten några andra element, än dem vi nu hafva, skulle inkomma i den svenska riksdagen, helst som jag tror, att de flesta element af svenska folket äro der redan representerade.

En ärad talare har i dag föreslagit en skrivelse till Kongl. Maj:t. Detta förslag skulle innebära ett mycket stort medgifvande från en högt stående embetsman, om icke detta medgifvande till en icke oväsentlig del inskränktes genom det tillägg han gjort, hvarigenom den röstberättigades ålder skulle höjas från 21 till 25 år. Det hela blir således icke någon som helst fördel för folket, utan snarare motsatsen. Jag tror, att det icke skulle vara behagligt för regeringen att få ett på så sätt kringskuret uppdrag, ty regeringen skulle kanske derigenom se sig bunden att inom dessa gränser uppgöra ett förslag i denna rigtning. Denna fråga är af så djupt gående betydelse, att jag tror, att, om man vill gifva regeringen ett uppdrag i detta hänseende, vi böra lemna den fullkomligt fria händer att föreslå hvad den i detta fall anser vara för det svenska folket bäst och nyttigast.

Jag yrkar bifall till herr Waldenströms förslag.

Friherre Barnekow: Då jag hörde i dag den förste ärade talaren yttra sig, kände jag alldeles igen hvad jag sjelf vid 1879 års riksdag yttrade i denna kammare. Jag har sökt reda på hvad jag vid detta tillfälle sade och ber att få läsa upp det. Jag förordade vid detta tillfälle ungefär samma sak som den förste ärade talaren förordat, och sedan jag det gjort, tillade jag dessa ord: »Jag tror visserligen icke, att något i sak här kan åstadkommas nu; men jag är öfvertygad att, om jag fortfarande kommer att deltaga i riksdagsgöromålen, jag får vara med, då frågan kanske snart åter förekommer, och då kan det vara roligt att redan nu hafva sagt sin åsigt i saken.» Jag var då temligen ny i riksdagen — det var min andra riksdag. När så detta mitt yttrande följande dag stod refererad i tidningarna, och man der skämtade

Om utsträckning af rätten att välja riksdagsmän till Andra Kammaren.

(Forts.)

Om utsträckning af rätten att välja riksdagsmän till Andra Kamraren.

(Forts.)

öfver att jag begagnat ett sådant ord som roligt, kom en vän och sade åt mig: stryk ut det ordet ur protokollet! Nej, sade jag, det står för min räkning, och det kan stå för framtiden. I dag, mine herrar, känner jag det roligt. Och hvarför? Jo, därför att jag nu kan yrka detta, icke därför att jag är missnöjd med den politiska ställningen, icke därför att jag är påtryckt af opinionen, utan helt simpelt därför att det är min öfvertygelse. Det är min öfvertygelse, att det är rätt och klokt, och därför föreslog jag det 1879, och jag yrkar det fortfarande.

En talare här har talat om, att vi skulle sätta broms på tåget, som rusar fram. Mine herrar, det är alldeles nödvändigt, och jag är glad och tacksam, om jag får lägga bromsarna i en sådan mans händer, det vill med andra ord säga, jag vill lägga bromsarna i religionens händer; men, mine herrar, det kan hända, att, om lokomotivföraren eldar på och bromsarna bromsa, hela tåget stjelper. Därför önskar jag, att bromsarna ej tillskrufvas för hårdt, utan i stället öfverenskommelse träffas med lokomotivföraren, att han ej genom att elda på för starkt skadar sig sjelf, utan söker framgå varsamt och säkert.

Jag anhåller om bifall till den förste talarens yrkande.

Herr Wærn: Jag har under en följd af år allt mer och mer omfattat den åsigt, som här blifvit uttalad af den förste talaren. Jag tror det är hög tid att nu medgifva rösträtt åt dem, som hafva mellan 500 och 800 kronors årsinkomst. Jag skall först tala om dem och sedan derom, att detta skulle vara ett osvikligt steg till antagande af allmän rösträtt, hvilken jag är lika mycket emot som den ärade talare, som senast yttrade sig deremot.

De som hafva 500 kronors inkomst äro inga trashankar. Jag har dragit denna slutsats af förhållandena vid en större fabrik, i hvilken jag är intresserad. De äro burgna män, som hafva sin utkomst, och jag tror, att om man värderade allt, de mycket väl skulle hafva 800 kronor; men de blifva icke uppskattade till 800 kronor. Man kan icke vid taxering till bevillning taga i beräkning en hel mängd saker, såsom man gör, då man säger, att en menniska behöfver 800 kronor för att lefva. Jag har vidare funnit, att de, som hafva 800 kronors inkomst och således rösträtt, komma och tala med sina arbetsgifvare, huru de skola använda sin rösträtt, och jag kan icke inse, hvarför icke de, som hafva mellan 500 och 800 kronor, skulle göra precis detsamma. Jag kan således icke inse någon fara af att medgifva denna rösträtt, men frågar: hvad blir följden, om vi neka den? Jo, vi tvinga dem in i leden bland dem, som ingenting hafva och ingenting riskera, och som verkligen önska allmän rösträtt. Det bevis, som biskop Billing anført för att medgifvande af rösträtt åt dem, som hafva 500 kronors inkomst, skulle leda till allmän rösträtt, var i främsta rummet, att flere motionärer ifrat för allmän rösträtt än för den

ifrågasatta utsträckningen till dem, som hafva 500 kronors inkomst, och dernäst att det vid flertalet folkmöten beslutits att yrka på allmän rösträtt. Det förra beviset kan jag ej inse vara på något sätt afgörande, och hvad det senare angår, frågar jag; hvad vilja herrarne, att de, som hafva mellan 500 och 800 kronors inkomst, skola göra? De bedja om utsträckt rösträtt och få ett bestämdt nej till svar. Då komma de till ställen, der det talas om, huru arbetarne skola få rösträtt, och så sluta de sig till den stora skaran, som icke har någon inkomst, men som önskar allmän rösträtt. Till mötena komma också radikaler och socialister, hvilka önska omstörtning i allt, och det är naturligt att de yrka allmän rösträtt. Skola då vid sådana tillfällen de, som äro nöjda med utsträckning till 500 kronors inkomst, gå för sig sjelfva och till de öfriga säga: med er vilja vi ej hafva att göra? Mig förefaller det mera antagligt, att de göra samma reflexion, som vi sjelfva ofta göra, nemligen att enighet gifver styrka, och så sluta de sig till dem, som vilja omstörtning i allt. Det starkaste motivet för oss att gifva dem rösträtt är just att draga dem från dessa. Min öfvertygelse är, att göra vi det, så riskera vi ingenting. Men göra vi det icke, så bildas med deras tillhjälp ett starkt parti, som står under ledning af socialister och frasmakare. För få år sedan talade man med det största förakt om socialisterna. De skulle icke kunna få något anhang här i Sverige. Huru står saken nu? Jo så, att socialistledare blifva valde till skiljedomare mellan arbetare och arbetsgifvare. Vi skulle vara blinda för tidens tecken, om vi läte detta ohejdadt fortgå, och om vi säga ett bestämdt nej till alla anspråk, som göras af de lägre klasserna. Min öfvertygelse är, att vi skulle handla klokt, om vi satte strecket till 500 kronor, och jag tror icke att den begränsningen är mer ohållbar än 800 kr. Jag förstår icke den hetsighet, med hvilken man påstår, att detta ovilkorligen skulle leda till allmän rösträtt. Icke kan man säga, att man toge bort bromsen, därför att man medgifver dessa rösträtt. Deremot om man icke gör det, utsätter man dem för frestelser och tvingar fram solidaritet med partier, som på allt sätt äro emot den bestående ordningen. Man talar om att staten på annat sätt skulle hjälpa detta; man talar om folkundervisningen, och dess inflytande är utmärkt, men tyvärr långsamt. En talare menade, att det fallande penningvärdet skulle göra minimum af 800 kronor nödvändigt och lämpligt. Men har verkligen penningvärdet fallit? Kapitalvärdet har fallit. Det visar sig af de låga räntorna. Men hvarför hafva vi fått höga tullar? Derför att lifsmedlen fallit i värde. Hvad vill det säga att lifsmedlen fallit i värde? Jo, att köpare af dessa fått mera för sina penningar än förr, men detta bevisar ju, att dessa stigit och ej fallit i värde.

En sak till, mine herrar! Det har sagts, att ingenting skulle sedan hindra en omstörtning. Men man glömmar, att den förste

Om utsträckning af rätten att välja riksdagsman till Andra Kam-maren.

(Forts.)

Om utsträckning af rätten att välja riksdagsman till Andra Kammaren.

(Forts.)

talaren förordade en höjning från 21 år till 25 år för att få utöfva rösträtten. Och det förefaller mig då, som man genom streckets sänkning till 500 kronor jemte detta vilkor skulle mera vinna än förlora. Jag instämmer i det förslag, som den förste ärade talaren framställt.

Herr Adelsköld: Jag skall endast bedja att få rätta en missägning, som jag gjorde mig skyldig till, då jag förra gången hade ordet. Man har nemligen fäst min uppmärksamhet på, att jag skulle hafva förordat den vallag, som gäller i Preussen, men mitt yttrande torde tydligt visa, att jag ville säga och menade tyska rikets.

Ett ord till. En ärad ledamot af kammaren yttrade för en stund sedan, om jag fattade honom rätt, att frågan gälde en fullständig representationsförändring, och att han gerna skulle vilja hafva arbetare i Andra Kammaren, men icke sådana representanter, som lyftats dit på arbetarnes skuldror.

Jag ber med anledning deraf få fästa uppmärksamheten på förhållandena exempelvis i Tyskland och England, der nästan fullständig allmän rösträtt är gällande. Jag har icke kunnat finna, att representationerna der äro så underhaltiga, oaktadt valrätten är allmän.

Som kammaren torde funnit, gick mitt föregående anförande ut på att häfda personlighetsprincipen, och häruti har jag stött mig på en auktoritet, som icke läser kunna underkännas, nemligen Erik Gustaf Geijer, hvilken kraftigt häfdat samma princip såsom den som har framtiden för sig.

Herr Andersson, Gustaf: Jag har icke så ofta besvärat herrarne med att höra på mig, och jag skulle icke heller i dag hafva gjort det, om icke flere talare, af hvilka jag icke kunnat vänta något sådant, uppträdt och talat för streckets sänkning. Derfor ber jag att få min åsigt uttalad till protokollet, och det så mycket hellre som jag icke tror, att jag kommer att ändra åsigt på så kort tid som en föregående talare, eu af mina grannar till venster, har gjort. Streckets sänkning är något, som jag icke kan förstå. Deremot allmän rösträtt finner jag naturlig, ty då får människovärdet göra sig gällande. Den tiden tror jag dock ännu icke vara inne, hvarför det torde vara hvarken nödigt eller nyttigt att nu taga ett sådant steg. Att sänka strecket är godtyckligt, det må sättas hvar som helst. Ingen kan påstå, att den, som har 490 kronor, icke är lika kompetent som den, som har 500 kronor, och ingen kan heller påstå, att den, som är 24½ år gammal, icke är lika kompetent som den, som är 25 år, och ändå vilja herrarne hafva ett sådant streck satt. Nuvarande riksdagsordning hvilar på grundvalen af 800 kronor. Om jag rubbar grundvalen, är det alldeles nödvändigt, att jag stöttar byggnaden på ett eller

annat sätt. Derför vore det riktigt, om hela riksdagsordningen på ett eller annat sätt omarbetades. Jag tror icke, att det skulle vara tillräckligt, om, såsom det blifvit föreslaget, arfvode icke utbetalades till Andra Kammarens ledamöter. Deremot tror jag det skulle vara lyckligt, om representationsrätten för land och stad blefve lika och antalet af Första Kammarens ledamöter lika med Andra Kammarens. Det sista antager jag icke tilltalar alla, derför att en eller annan icke tycker om kammarens »fysionomi» för närvarande, men dermed tror jag icke, att det är så farligt. Men jag tror, att Första Kammaren bör vara samhällsbevarande, och i det afseendet har den icke urartat ännu åtminstone.

Om utsträckning af rätten att välja riksdagsman till Andra Kammaren.

(Forts.)

Hvilka vore det, som skulle vinna på, att strecket nedsattes? Icke vore det arbetarne. Antingen vore det arbetsgifvarne eller också agitatorerna. En god arbetare följer alltid sin hushönd, och deraf följer, att husbonden får flera röster, än han har förut. I det afseendet har jag litet kännedom. Första året jag var riksdagsman, kom en arbetare till mig och sade: nå, allmän rösträtt det fick vi inte. — Nej. — Nå, huru röstade ni i denna fråga? — Jag röstade mot naturligtvis. — Jaså, det tycker jag var märkvärdigt. — Vi talade en stund om valrätt vid riksdagsmannaval och så frågade jag honom: nå, om ni nu hade rösträtt vid riksdagsmannaval, skulle ni då icke rösta på samma kandidat som jag? — Jo, det gjorde jag bestämdt. — Nå, hvad skulle ni då med rösträtten att göra. Ni gifver ju mig en röst mer än jag har förut. — Den saken har jag icke så noga tänkt på, och det är ju allt bäst som det är.

En föregående talare yttrade, att han trodde det skulle vara bra, om valmännens antal blefve utspädd från andra samhällsklasser. Jag hemställer, mine herrar, om det icke redan är alldeles tillräckligt utspädd, då vi veta, att en riksdagsman uppträdde på ett offentligt möte och förordade strejk och det under den brådaste tiden för jordbrukarne.

Jag kan för min del icke instämma i den förste ärade talarens yttrande, utan yrkar bifall till den föredragna punkten.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7 e. m.

Herr Ölander: Den föregående talaren sade, att han var glad öfver, att personer, som stodo mera till höger än han, började röra vid den allmänna rösträtten och uttala sympatier åtminstone för en nedflyttning af strecket. Jag åter är ledsen öfver, att personer, som på långt när icke stå så långt till venster som jag, vilja åstadkomma dylika rubbningar. Jag kan mycket väl förstå den förste ärade talarens mening, då han i dag framställde sitt förslag. Han har insett och varit betänksam öfver, att, då det nya representationsskicket infördes, magten kom i händerna på en

Om utsträckning af rätten att välja riksdagsmän till Andra Kam-maren.

(Forts.)

viss samhällsklass, hemmansegarnes eller jordbrukarnes, och jag tror icke, att han är så god vän till dem, att han gerna ser, att de behålla denna magt. Han föreställer sig, att genom det förslag, som han nu framställt en utjemning af denna magt skulle komma att ega rum, och jag tror, att det närmast är den tanken, som ligger till grund för detta hans förslag. Det kan ju vara möjligt att tänka sig hans uppfattning, att denna magt är för stor och en utjemning behöflig. Deri skulle man ju kunna förstå honom, men det sätt, hvarpå han föreslagit denna magts utjemning, är deremot omöjligt att förstå, ty i stället för att utjemna magten, flyttar han den från en klass till en annan. Vi behöfva endast läsa konstitutionsutskottets uppgifter, om hvilken ändring streckets nedflyttning skulle åstadkomma, för att inse att arbetareklassen derigenom skulle blifva den enda magtegende; och då frågar jag den ärade talaren, om han skulle känna sig mera belåten under denna magt, än under den han för närvarande måste lyda. Jag är visserligen med om reformer och framåtskridande, men då jag går framåt och träffar på en afgrund, stannar jag tvärt, och, då jag tänker på hvilken fara det skulle kunna medföra, om verkligen en viss samhällsklass, med detsamma den finge rätt och stämma i riksdagen, der också erhöles majoritet, och då jag vet, att denna klass är den mest obemedlade och fattiga, som naturligtvis har till ändamål att förbättra sin ställning, tror jag, att vi skulle hafva ganska stora pröfningar att utstå, och att vi också skulle duka under i den kampen. Man har sagt, att i utlandet finnes allmän rösträtt, utan att några faror deraf visat sig. Jag ber att få erinra om, att der äro förhållandena helt olika mot här. Jag har icke läst den tyska statsförfattningen, men jag har dock inhemtat någon kännedom derom. I Tyskland eger visserligen allmän rösträtt rum, men der finnes ett *riksråd*, som kan sätta ett bestämdt veto mot de öfverdrifter, som skulle kunna härflyta ur en dylik rätt. I Preussen är det också allmän rösträtt, men der är det klassval. Der finnes tre förmögenhetsklasser, och de lägst beskattade höra till tredje klassen. Och ehuru denna klass utgör $\frac{2}{10}$ af hela befolkningen, får den dock icke insätta representanter för mer än $\frac{1}{3}$. Således är faran icke stor. Och vore det på samma sätt här, skulle jag icke sätta mig emot en utsträckning af rösträtten. Jag skulle gerna vara med om, att arbetarne blefve representerade i riksdagen och finge här framställa sina önsknningar och i sin mån inverka på beslutet, men då man inser, att de skulle blifva allrådande — och det finnes intet annat alternativ, huru man än sänker strecket — då är allt tal om utvidgad rösträtt omöjligt, för så vidt man vill tillse, att landet går en lugn och sjelfständig utveckling till mötes.

Man har här sagt, att man icke bör sätta en dam mot tidens strömningar. Ja! Det beror på, huru stark denna dam är. Om man gör den så säker, att strömningarna måste gå åt olika håll

och fördelas, då är det icke farligt. Men bygges dammen på det vis, att tidsströmningarna tyckas bryta sönder den och göra hål i densamma, då skall den snart remna helt och hållet och den allmänna rösträtten sticka upp sitt hufvud. Men i afseende på den allmänna rösträtten tror jag icke, att det skulle vara större vådor förenade med den än med streckets sänkning, ty genom densamma kunde en motvigt erhållas i andra samhällsklasser. Söner till embetsmän, näringsidkare, bönder m. fl., med ett ord sagdt alla samhällsklasser kunde dervid medverka. Men sänka vi strecket till 500 kronor, då blir det ovilkorligen en enda klass, som blir allena herskande.

Om utsträckning af rätten att välja riksdagsmän till Andra Kamraren.

(Forts.)

Man har äfven sagt, att det vore politiskt klokt att sänka strecket, ty derigenom skulle man tillfredsställa den allmänna opinionen. Jag vet icke, huru personer med något så när politisk framsynthet kunna säga så. Det var äfven en talare, som sade: »huru var det med socialisterna förut? Det var ingen, som hörde på dem. Men nu hafva de stort inflytande.» Och han tror sig kunna motverka och borttaga detta inflytande genom att nu tillmötesgå fordringarna på utsträckt rösträtt. Enligt min åsigt blir resultatet ett helt annat. Bevilja vi nu sänkning af strecket, blir just detta ett ytterligare skäl att, i hopp om lika lyckligt resultat, agitera för att komma fram till det slutliga målet, allmän rösträtt.

Man säger, att folkbildningen stigit, men om så är, och arbetarne således börjat inse icke blott sitt eget, utan det allmännas och statens bästa, så böra de också kunna klättra upp till strecket, der det finnes, och icke begära, att detsamma skjutes ned till dem. Kan arbetaren arbeta sig upp öfver strecket, då bör han äfven få deltaga i statens angelägenheter, och sådana aktningvärda bemödanden förtjena afseende. Men i annat fall tror jag icke, att han är ett sådant förtroende värdig.

Dessutom har en föregående talare anmärkt, och jag ber också att få göra den anmärkningen, att det säkerligen icke är arbetaren själf, som kommer i utöfvande af denna rösträtt. Han är icke så oberoende, att han kan utöfva den på ett sjelfständigt sätt. I många fall blir det arbetsgifvaren, som faktiskt kommer att göra det, om han är nog mäktig eller nog hänsynslös härtill. Men så kommer det farligaste, och det är arbetareledarne. Det är de, som begära den allmänna rösträtten. Det är de, som ursprungligen väckt denna fråga. Jag tror knappt att arbetarne sjelfva någonsin med allvar framställt något kraf derpå. Vi hafva sett, huru strejker varit nära att biläggas, då arbetareledare infunnit sig, och genast har strejken blossat upp på nytt. Men icke har det varit till arbetarnes bästa, som detta skett. Det är icke längre än några dagar sedan en arbetareledare uppträdde och predikade revolution. Är detta till arbetarnes fördel? Dessa ledare skulle gerna trampa på arbetarnes ekonomiska obestånd, ja till och med på deras döda kroppar, om de derigenom kunde komma upp till magt och an-

Om utsträckning af rätten att välja riksdagsman till Andra Kammaren.
(Forts.)

seende. Hvarför begära de politisk rösträtt? De hafva den ju redan. Ja, men den är icke för dem effektiv, så länge de icke kunna få arbetarnes axlar att stiga upp på.

Jag vill icke längre uppehålla kammaren. Jag har redan en gång förut tydligt utvecklat mina åsikter i denna fråga, och jag vidhåller fortfarande desamma. Jag tror för min del, att, om vi skulle hugga hål på dammen, detta hål snart skulle vidga sig och vi stå inför en afgrund, der vi sedan icke kunde stanna. För att undvika detta, yrkar jag bifall till utskottets förslag och afslag på det af den förste talaren framställda yrkandet.

Herr Boström: Vid det tillfälle, då votering i denna fråga sist förekom i denna kammare, hörde jag till det fätal, som önskade att en förändring i nu gällande bestämmelser för valrätten till Andra Kammaren skulle åstadkommas. Jag står nu på samma ståndpunkt som jag gjorde då; jag anser en sådan förändring nödvändig både såsom en klokhets- och lämplighetsåtgärd, och jag tror att denna åtgärd så fort som möjligt bör företagas. Då jag derjemte anser, att en så viktig förändring icke bör företagas utan grundlig utredning af Kongl. Maj:t, tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till det af den förste talaren framställda yrkandet om en skrivelse till Kongl. Maj:t i ämnet.

Hr Tham, Wilhelm: Enär jag icke delar deras farhågor, som här yttrat sig mot det förslag, som i dag af den förste ärade talaren blifvit framlagdt, utan tvärtom är af den uppfattningen, hvilken jag redan föregående år haft äran här uttala, att en utsträckning af den politiska rösträtten är icke blott rättvis, utan äfven för samhället nyttig, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till det af herr Bergström framställda skrivelseförslaget.

Hr Spånberg: Då jag hyser den uppfattningen, att införandet af den allmänna rösträtten är det rättvisaste och klokaste, då jag äfven håller för sannolikt, att i fall det af den förste talaren framlagda förslaget antages, införandet af allmän rösträtt skulle undanskjutas till en aflägsen framtid, samt då jag slutligen icke har förhoppning derom, att denna kammare skulle instämma med mig, om jag, såsom jag helst hade önskat, föresloge antagande af herr Mankells motion, kommer mitt yrkande på afslag att afse så väl herr Bergströms som utskottets förslag, på den grund jag sade, att jag tror det skulle hindra införandet af allmän rösträtt, som jag önskar måtte ske så fort som möjligt.

Hr Gahn: Då den nuvarande representationen infördes, voro förhållandena i det politiska lifvet helt annorlunda än de nu blifvit. Det fans icke då ett så stort intresse för de allmänna ärendena som nu, och man kunde därför utan att sära eller stöta någon i

politiskt afseende stanna vid det belopp, som nu gäller såsom census för Andra Kammaren, men tiden har sedan dess gått fram, och man finner nu hos de folkklasser, som man då icke kunde tillmäta det ringaste intresse för allmänna angelägenheter, tvärtom ett lifligt deltagande i allt, som med det offentliga lifvet eger sammanhang. Jag tror, att detta är en direkt maning för oss att icke låta dessa önskingar att deltaga i det politiska lifvet urarta till allt för stor hetsighet, och ett tillmötesgående i detta afseende tror jag således för närvarande både klokt och riktigt samt icke farligt. Här hafva åtskilliga talare, som motsatt sig ifrågavarande utsträckning, utmålade de förskräckligaste följder af densamma; vi skulle i politiskt hänseende stå inför en afgrund, om vi nu gifva personer med en inkomst af mellan 500 och 800 kronor rättighet att deltaga i valen till Andra Kammaren. Jag hyser för min del icke en sådan farhåga, ty så mycket känner jag folket, att jag i detta afseende hyser förtroende till detsamma, men ju längre man håller tillbaka de enligt min uppfattning berättigade önskingarne att få deltaga och medverka i det politiska lifvet, dess starkare kommer missnöjet att blifva, och så mycket säkrare komma de missnöjde att kastas i händerna på agitatorer, som hos dem implanta samhällsupplösande läror. Personer med det medvetandet, att de hafva rätt att deltaga i det politiska lifvet, äro mycket lugnare och stå bättre emot agitatorernas förledelser, än om de hafva någon anledning att anse sig såsom samhällets parias, utstötta från all gemenskap med de politiskt myndige. Vidare: man hör ofta talas om att en intelligent och duglig arbetare numera har mycket lätt att arbeta sig upp till en inkomst af 800 kronor och följaktligen utan svårighet kan förvärfva de politiska rättigheter, som nu stå honom till buds. Detta påstår jag icke är öfverensstämmande med verkliga förhållandet. Det finnes i vårt land ofantligt många, bildade och duglige arbetare, som på grund af mångahanda omständigheter icke kunna arbeta sig upp till den nämnda inkomsten. Det kan vara familjeförhållanden, som lägga hinder i vägen, vexlingar inom industrien, dess mer eller mindre goda tillstånd motverka också i sin mån ett sådant arbetarnes stadiga framåtskridande. Under min långa verksamhet inom industrien har jag ofta träffat på arbetare, som icke på långt när uppnått 800 kronors inkomst, men utvecklat ett förstånd och intresse för allmänna angelägenheter, fullt jemförligt med dessa mindre jordegares, som nu hafva magten. Den största garantien för ett värdigt utöfvande af rättigheten att deltaga i allmänna val tror jag icke ligger deruti, att såsom vilkor bestämmas en inkomst af vare sig 800 eller 500 kronor, ty denna spelar i sådant afseende en bra nog liten roll, utan denna tror jag skulle ligga deri, att man bestämde en viss åldersgräns något högre än den nuvarande; ty jag kan icke erkänna, att en yngling på 21 år är så politiskt vuxen, att han har något intresse för det offentliga lifvet. Det är helt andra saker,

Om utsträckning af rätten att välja riksdagsmän till Andra Kammaren.

(Forts.)

Om utsträckning af rätten att välja riksdagsmän till Andra Kammaren.

(Forts.)

som vid den åldern sysselsätta fantasien och tankarne. Han har icke heller den personalkännedom eller det sjelfständiga omdöme, som kan säga honom, hvilka personer i hans valkrets äro lämpliga att utöfva representantskapet. Man är i de åren inskränkt till en mycket trång umgängeskrets och känner endast sina kamrater, men inga äldre personer. Helst skulle jag se, om åldersgränsen sattes till 30 år, men då detta kanske vore att gå för långt, avsluter jag mig till det af herr Bergström framställda förslaget, liksom jag äfven beder att i allo få tillstyrka bifall till hans förslag.

Herr Lundin: De förändringar uti representationen, som skulle blifva en följd af den nu förordade nedsättningen i val-census till Andra Kammaren, äro enligt min öfvertygelse så vidt-omfattande, att jag tror det vara en manande pligt särskildt för denna kammare, att, innan det tages, väl öfverväga betydelsen af ett sådant steg. Det är icke arbetarne sjelfva och deras genom rösträttens utsträckning förökade inflytande, som inge mig farhågor, utan det är de agitatorer, som på senare tider uppträdt, och hvilka inflytande visat sig vara i tilltagande. Vi skulle då i det offentliga lifvet ej få någon stunds lugn och ro; redan nu kunna vi bedöma huru det i framtiden komme att arta sig, då vi i dagarne sett en representant i riksdagen på ett offentligt möte uppmana jordbruksarbetarne till strejk just i den brådaste tiden. Jag anser det vara af en viss betydelse, när ett sådant uppträdande kan förekomma hos en riksdagsman från hufvudstaden, den ort, hvars representanter i främsta rummet borde föra civilisationens och bildningens talan. Den, som mot bättre vetande yttrar sig på ett sådant sätt, anser jag stå på en vida lägre bildningsgrad än de arbetare, till hvilkas ledare han gör sig. Sjelf tillmäter jag mig förtjensten att alltid hafva stått på de arbetande klassernas bästa; jag har deltagit i deras lif och har någon förmåga att bedöma deras behof och åskådningssätt. Arbetaren är lugn och icke böjd för några våldsamma åtgärder, blott han finge vara i fred, men tyvärr är icke detta händelsen. Ännu sämre komma förhållandena att gestalta sig under inflytandet af en vidare utsträckt rösträtt. Jag har allt möjligt förtroende för den förste ärade tälaren, och hans förord har för mig alltid varit en borgen, att ett förslag varit sådant, att man med glädje kunnat gå in derpå, men i förevarande fall är det mig icke möjligt. Då det på ofvan angifna skäl är min öfvertygelse, att en utsträckning af valrätten till Andra Kammaren icke är för oss lämplig, anhåller jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindahl: Så länge det förslag till begränsning och fixering icke blott af städernas, utan äfven af landsbygdens andel i representationen, som vid denna riksdag antagits, ännu ligger oafgjordt på Konungens rådsbord, har jag för min del icke kunnat

vara med om något förslag till förändring af grunderna för deltagandet i val till Andra Kammaren. Men om, på grund af principiella skäl, Konungen icke skulle finna lämpligt fastställa detta af Riksdagen antagna grundlagsförslag, torde tiden vara inne att i närmare öfvervägande taga, under hvilka garantier det kunde finnas nödigt att förändra bestämmelserna angående valen till Andra Kammaren, med tillämpning af den allmänna rösträtten, dock icke den vrångbild af allmän rösträtt, som herr Mankell i sin motion framställt, hvilken icke gör någon förändring i den oerhördt stora ojämnhet, som för närvarande råder mellan landsbygd och stad och nu verkar derhän, att en person i en stad har mer än dubbelt så stort inflytande på valen som en person på landet, hvilken ojämnhet herr Mankell vill bibehålla, utan det finge väl blifva sådan allmän rösträtt, som är gällande i alla länder, som infört densamma, och gifver lika rösträtt åt hvarje person, han må vara landtbo eller stadsbo. Herr Bergströms förslag till skrifvelse kan jag för min del icke heller biträda, ty det lider af det fel, att det från rösträtt utesluter en stor del af dem, som redan nu hafva rösträtt, nemligen alla mellan 21 och 25 år, som nu äro röstberättigade.

I utskottets betänkande är föreslagen en liten obetydlig förändring af 14 paragrafen riksdagsordningen, som, så vidt jag rätt uppfattat föredragningen, äfven utgör föremål för öfverläggning. Derom hafva de, som hittills yttrat sig, icke sagt något, men för min del anser jag denna lilla förändring icke det ringaste rubba den grund, på hvilken representationen för närvarande hvilat, utan endast utgöra en komplettering af ett grundlagens stadgande, som redan vid dess stiftande sannolikt deri inkommit, i fall man derå fäst närmare uppmärksamhet. Den afser att lemna rösträtt åt en stor del kunnige, skicklige och oberoende personer, nemligen sådana, som arrendera boställen eller fideikommissar, och således icke kunna innehafva dessa arrenden på viss bestämd tid. Att en sådan person bör hafva valrätt äfven med bibehållande för öfrigt af grunderna för gällande vallag, synes mig naturligt, och därför tvekar jag icke att yrka bifall till utskottets hemställan i alla punkter och afslag på det af herr Bergström framställda skrifvelsförslaget.

Herr Gilljam: Med en föregående talare instämmer jag på det lifligaste deri, att sådana egenskaper som sedlighet, bildning och välmåga icke äro att anse såsom resultat af den allmänna rösträtten, utan att de i stället äro oeftergifliga vilkor för att en sådan rösträtt skall kunna beviljas utan verklig fara för samhället. Jag vill äfven gerna instämma med honom i afseende på hans uppfattning, att sedligheten i landet har förkofrat sig, sedan vi fingo den nu gällande riksdagsordningen. Det är ju en tanke, vid hvilken man gerna dröjer, men jag vågar dock icke öfverlemna

Om utsträckning af rätten att välja riksdagsmän till Andra Kammaren.
(Forts.)

Om utsträckning af rätten att välja riksdagsmän till Andra Kam-maren.
(Forts.)

mig så fullständigt åt samma förhoppningar, som den ärade talaren. Han anförde såsom bevis särskildt de obestridliga framstegen i afseende på nykterhet, men vi få icke förgäta, att en individ likasom ett folk kan höja sig i ett afseende och i ett annat sjunka lika mycket eller mer, så att det ej är så lätt att säga, om i det hela ett plus uppstått. Jag vill äfven gerna, och der anser jag mig med större visshet kunna det, uttala den förhoppningen, att vi i afseende på bildning gått framåt under de sista 25 åren, men huru högt jag än sätter bildningens betydelse i fråga om utfö vandet af den viktiga rättigheten att utse riksdagsmän, så fäster jag mig härutinnan lika mycket eller mer vid den omständigheten, att välståndet i landet ökats. En viss ekonomisk sjelfständighet gifver valmannen en helt annan ställning än den persons är, som icke innehar detta välstånd, han må för öfrigt vara huru bildad som helst. I detta afseende instämmer jag fullkomligt med en talare, som förut uppträd här i dag; det är genom fortgående förbättringar af arbetarnes sociala ställning, som vi skola föra dem fram till den politiska rösträtten. Då blir delaktighet i denna rätt icke någon konstgjord sak, utan en sak, som på en gång skänker arbetarne tillfredsställelse och landet styrka och trygghet. Jag har redan förut en gång från detta rum uttalat, att om arbetarne trodde, att de, som sitta här, ej under alla förhållanden motsätta sig en utsträckning af rösträtten, ehuru de tyvärr icke kunna verka därför på den väg, som arbetarne anso vara den rätta, skulle det vara synnerligen lyckligt.

Här talas om det lifliga intresse, som de stora arbetaremassorna ådagalägga för rösträttens utsträckning. Jag vill icke alldeles bestrida dess tillvaro; tvärtom medgifver jag, att jag dagligen hör ett genljud deraf, men först och främst tror jag, att arbetarne delvis få tjena såsom språkrör åt andra. Vidare: det är icke valrätten såsom mål, hvarigenom de skulle, som det heter, få sitt människovärde erkändt, som de särskildt eftersträfvat. De tänka på rösträtten såsom ett medel för vinnande af en förbättrad ekonomisk ställning. Denna uppfattning underhålles tyvärr allt för mycket af deras sjelfgjorda ledare. Men jag tror icke, att i denna kammare många finnas, som förmena, att ekonomiskt välstånd kan åstadkommas genom förändring af en grundlagsparagraf. Det har sagts här i dag, att det är dygd och vishet att gifva efter i tid. När den förste talaren framställt sitt förslag till skrifvelse, efterträdde han mycket snart af en annan, som instämde i detta yrkande, därför att han var rädd att vi annars skulle få lof att med eller mot vår vilja taga det stora steget, såsom jag tror han sade, till allmän rösträtt. Men, mine herrar, när vi se bort från bestämmelsen om de 25 åren, som jag verkligen anser vara en betryggande inskränkning, hvad är det för skillnad mellan det af den förste talaren framställda förslaget och de vanliga yrkandena på allmän rösträtt? Jag tänker nu närmast på landet,

der vi hafva de största valmanscorpserna, och der vi också hafva de fleste små fastighetsegarne. Hvad fordras för att der erhålla kommunal rösträtt? Jo, att man eger en fastighet af minst 100 kronors taxeringsvärde. Låt oss antaga, att fastigheten är mycket lågt värderad och kan gifva en nettobehållning af 10 eller 20 procent. Hvilken årsinkomst skulle egaren då deraf hafva? 10 å 20 kronor om året! Då kan man väl lätt förstå, att i samma ögonblick innehafvare till fastigheter af nämnda låga taxeringsvärde finge politisk rösträtt, alla, som ännu icke vore valberättigade, skulle komma och säga: »Vi förtjena i årlig inkomst många gånger detta belopp. Hvarför skulle vi då vara utan rösträtt?» Är detta en hållbar position?

Om utsträckning af rätten att välja riksdagsmän till Andra Kamraren.
(Forts.)

En lösning af frågan, har man sagt, påkallas ju förr desto hellre af det stora intresse för vinnande af rätt till deltagande i riksdagsmannaval och allmänna angelägenheter öfverhufvud, som rör sig inom de djupa lagren af vår befolkning, och en talare har särskildt framhållit detta och sagt att man nästan kunde påstå, att intresset vore lifligt blott hos de icke valberättigade, under det att de valberättigade sjelfve visade så litet intresse, att man nästan vore benägen att till straff beröfva dem deras valrätt. Med kännedom om menniskonaturen får man icke för mycket fästa sig vid ett sådant förhållande. Många kunna vara angelägna att få rösträtt, men när de fått den och icke se någon omedelbar fördel deraf, komma de snart att täfla med de öfriga i likgiltighet. Önskar man bevis, huru det i sådant afseende förhåller sig med den kommunala rösträtten, må man blott taga reda på antalet af dem, som häfta för oguldna utskylder, och man skall finna, att brist på intresse finnes äfven nedanför det s. k. politiska strecket.

Här har man naturligtvis tagit fram exempel från Nordamerikas Förenta stater. Dessa bilda ju också en stormagt, ett framåtgående land, det kan ingen förneka. Man har därför alltid framhållit Amerika, då man grundligt velat visa fördelarne af den allmänna rösträtten. Men har icke ryktet om en oerhörd korruption i det offentliga lifvet trängt till allas våra öron? Hvarifrån har då denna korruption der sitt upphof? Jo, just i den allmänna rösträtten, som gör, att det segrande partiets medlemmar hafva rätt och lof att såsom godt byte betrakta statens embeten och alla fördelar, som i och med dem kunna vinnas. Genom en egendommelig tillfällighet kom jag i dag att, innan jag gick upp i kammaren, kasta mina ögon i Stockholms Dagblad och der fick jag se en öfverskrift, vid hvilken jag under vanliga förhållanden kanske icke skulle hafva fäst mig, men som för i dag särskildt syntes vara af intresse. Den stod på 7:de sidan i en af mellanspalterna, och artikeln utgör en nyligen afliden amerikansk senators omdöme om Amerika. En amerikansk senator behöfver icke vara något ovanligt eller mer än en svensk senator, men den nu ifrågakvarande hade likväl i detta fall haft den fördelen att se förhållan-

Om utsträckning af rätten att välja riksdagsmän till Andra Kam-maren.
(Forts.)

dena på nära håll. Jag rekommenderar denna artikel till herrarnes uppmärksamhet och särskildt till deras, som svärma för den allmänna rösträtten. Han säger, att i den allmänna rösträtten jemte det onaturliga hopandet af rikedom på vissa händer ligger en fara för republikens utveckling och förkofran, om icke för dess bestånd. Han förklarar i starka uttryck, att under det sista halfva århundradet presidentvalens utgång sällan, om någonsin, varit ett troget uttryck för landets opinion. Han skildrar beskaffenheten af söderns och nordens röster i epiteter, som äro mycket kraftfulla, och, så vidt artikeln angick denna sak, slutade han med den förklaringen, att den allmänna rösträtten visserligen icke vore en kur för ett samhälles brister. — Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Sundberg: Det är för mig alldeles öfverflödigt att yttra mig, sedan den föregående talaren har haft ordet, då mina åsikter helt och hållet öfverensstämma med dem, han redan framfört, men efter jag begärt ordet, bör jag, om ock blott för ett par ögonblick, bogagna mig af detsamma.

Jag kan då icke underlåta att uttala min förvåning öfver hvad som af den förste talaren här i dag framburits, emedan jag från det hållet icke väntat mig ett sådant förslag som det af honom framlagda. Han förordade en skrifvelse till Kongl. Maj:t angående införande af utsträckt rösträtt, naturligtvis på sådana vilkor, som högst densamme efter vederbörlig undersökning kunde finna lämpliga. Han gjorde detta förslag, emedan, såsom han sjelf uttryckte sig, »här vore en oro gängse, som behöfde stillas». Den andre talaren, som hade ordet, talade också om mäktiga tidsströmningar, som man icke borde motsätta sig, utan följa med. Den senare taktiken är icke riktigt i min smak, emedan jag tror, att en klok och sjelfständig man bör för sig uppställa den grundsatsen, att icke följa med s. k. tidsströmningar, utan att först se till, om de gå åt det rätta hållet, och om de skulle befinnas efter hans uppfattning gå åt orätt håll, är det hans skyldighet att försöka leda dem till rätta. Hvad återigen den förste talarens yttrande om oron, som här finnes och som behöfde stillas, angår, vill jag fråga, om allmänna rösträtten kan anses för något palliativ att stilla oro. Är oron mindre i Tyskland än här? Är den mindre i Frankrike och England eller Spanien? Jag tror han skall nödgas svara nej på en sådan fråga. Och hvarför nej? Jo därför, att oron verkligen icke har den politiska grund, som man oupphörligen håller fram, utan den, som en föregående talare redan framhållit och friherre Leijonhufvud började framhålla; den har en social grund, och det är den stora frågan, som vi kalla arbetarefrågan, som är sjelfva motorn till den allmänna oro, som litet hvarstades skakar samhällena. Således vore det uppgiften för en riksdag, uppgiften för oss allesamman i våra mera privata förhållanden att försöka, om

icke ett så flitigt och samvetsgrant arbete, som i vår förmåga står, skulle kunna genom kloka och ändamålsenliga åtgärder stilla denna oro. Härigenom bör, så vidt det står i människomagt, förhållandet mellan kapital och arbete på nöjaktigt sätt regleras. Blir den sociala oron stillad, är det icke så farligt med den politiska oron. Hvarför begära nemligen arbetarne i allmänhet rösträtt? Jo, såsom en föregående talare nämnde, för att begagna densamma såsom medel för sina ändamål, det vill säga de ändamålen, att kunna lösa arbetarefrågan och förskaffa denna stora klass inom samhället en bättre ställning än den för närvarande har.

Då blifver åter det nya spörsmålet: skulle en riksförsamling, tillkommen genom sådana val, som grunda sig på hvad man vanligen förstår med allmän rösträtt, verkligen tillförsäkra dessa önskingar en lyckligare utgång, ett bättre resultat, än som den nuvarande representationen med dess sammansättning förmått åstadkomma. Jag betviflar detta, jag till och med bestrider det. De, som utgöra den nuvarande riksdagen, äro åtminstone relativt välburgna och äro män, som hafva att på samma gång sörja för det allmänna bästa och för de samhällsklassers bästa, hvilka icke befinna sig i den ställning, som det vore önskligt att kunna bereda dem. Desse representanter hafva till följd af sina kvalifikationer såsom valde deputerade för det svenska folket åtskilliga magter inom sig, som måste binda dem vid en viss klokhet, en viss försigtighet och måste hindra dem från att kasta sig ut på äfventyrliga experiment, hvilket deremot kostar den, som ingenting har att förlora, ingenting att försöka.

Nu har visserligen den förste ärade talaren, hvilken ingen kan högre akta än jag, och hvilkens åsigt jag i allmänhet delar, ehuru jag icke kunnat dela dem i detta fall, nu har han sagt, att det just icke vore någon fara för en förändring i den nuvarande sammansättningen af riksdagen, om man ginge in på allmän rösträtt med iakttagande af de af honom antydda restriktioner. Han citerade ganska riktigt hvad utskottet anfört om resultaten af den undersökning, som efter 1888 års riksdag blifvit verkställd i fråga om storleken af den procent af nya element af valmän, hvilken skulle tillkomma, i fall den allmänna rösträtten infördes. Han började med städerna och erinrade, att gruppen »öfriga arbetare» samt enskildes och bolagstjenare med flere utgör för närvarande 55,65 procent af valmanscorpsen och skulle genom rösträttens utvidgning, enligt hans förslag, ytterligare ökas med 11,52 procent. När denna grupp såsom utgörande 55,65 procent af valmanscorpsen redan nu har öfvervigten, betydde den ifrågasatta ökningen, efter hans åsigt, icke mycket, och han anförde exempel, som visade, att denna öfvervigt redan nu ledt till ingalunda lyckliga resultat. Detta är dock kanske ett något vågadt antagande, det att säga, att ett tillägg till denna grupp af ytterligare 11,52 procent af sådana, hvilka nu stå under valmansstreckket, icke skulle göra något, det vill säga,

Om utsträckning af rätten att välja riksdagsmän till Andra Kamraren.

(Forts.)

Om utsträckning af rätten att välja riksdagsmän till Andra Kammararen.

(Forts.)

att om man redan har några vanskligheter, så skulle det icke göra något att öka deras antal med nya vanskligheter. Detta är ett slag af homöopatisk kur, som man bör vara mycket betänksam att försöka. Han anmärkte vidare, att hvad valkretsarne å landsbygden vidkomme, det icke heller skulle göra synnerligen mycket, om de skulle få, såsom han uttryckte sig, en liten utspädning. Ja, det må vara, om utspädningen vore liten, men här är sannerligen fråga om en sådan utspädning, att landtvalkretsarne lätt skulle kunna förlora hela den karakter, som de nu hafva.

Af statistiska centralbyråns redogörelse framgår, att genom den föreslagna sänkningen af strecket majoriteten skulle, såsom utskottet framhåller, inom femtioåtta valkretsar komma att öfverflyttas till dem, som i berörda redogörelse sammanfattats under grupperna fabriks- och handtverksarbetare, »öfriga arbetare», sjömän och fiskare, landtbruksinspektorer och rättare samt inspektorer. Ojemförligt störst blefve dervid ökningen för gruppen »öfriga arbetare», eller från 1,28 till 14,13 procent». Dessa siffror tyckas mig ändock visa, att det kunde vara tänkbart, att inom ett stort antal landtvalkretsar den förändring af Andra Kammararens sammansättning, hvilken genom dessa valmäns inflytande skulle komma till stånd, kunde vara så genomgripande, att den väl blefve något vida mer än en »liten utspädning».

Jag kan därför icke för närvarande vara med om denna »utspädning».

Det är — derom må kammarens ledamöter vara öfvertygade — alldeles icke någon behaglig sak för mig att här stå och försvara det så kallade strecket.

Ingen kunde vara ifrigare motståndare mot strecket än jag var år 1862, när det hos riksens ständer till första afgörandet hvilande grundlagsförslaget förelåg inom konstitutionsutskottet. Icke bättre tyckte jag om strecket år 1865, när det hvilande grundlagsförslaget slutligen antogs. Men när man upphäft alla andra kvalifikationer för valrätten, måste man hafva något qvar, och det är detta »något» som är uttryckt i strecket. Var nu detta strecket icke draget för högt år 1865, är det sannerligen icke för högt år 1891, enär, såsom många gånger upprepats, penningvärdet under tiden sjunkit, arbetarnes ställning förbättrats och således i grund och botten 800 kronor är en vida mindre siffra nu än 1865.

Det kan ju visst vara en möjlighet, att allmän rösträtt i framtiden icke kan undvikas, derom må man gerna med större eller mindre sannolikhet profetera, hur mycket man behagar. Kommer den dag, då dess införande blir en nödvändighet, får man finna sig i denna sak och den kan måhända äfven blifva till lycka, men att denna tid ännu icke är inne, att det således ännu är för tidigt för Sveriges Riksdag att begära den allmänna rösträttens införande, detta är åtminstone för mig fullt klart och därför kommer jag att rösta för bifall till konstitutionsutskottets förslag.

Friherre von Kraemer: Jag kan icke låta denna diskussion sluta, utan att åtminstone en röst höjes för ett af de förslag, som varit föremål för konstitutionsutskottets pröfning, men som icke här blifvit omnämndt. Jag gör det af särskilda lokala skäl, därför att det missförhållande, som omtalas i det förslaget, så bjert framträder i min hemort, Flen. Jag menar herr Johanssons motion att åt så kallade lägenhetsinnehafvare och delegare i bostadsföreningar borde beredas valrätt vid riksdagsmannaval. Jag erkänner likväl att det sätt, hvarpå motionären formulerat sitt förslag, är ganska otydligt och otillfredsställande, och jag undrar icke öfver det slut, hvartill konstitutionsutskottet nu liksom vid föregående tillfällen kommit, nemligen att afstyrka förslaget. Det missförhållande jag afser är det förhållandet, att såsom fastigheter i grundlagens mening icke anses andra än sådana hus, som hvila på egen grund. Nu förekommer ofantligt mycket i min hemort och andra nybildade centra för trafiken, att hus uppföras, som med full eganderätt egas, men stå på tomter, som köpts på femtio år eller dylikt. Dessa hus uppföras i bevillningstaxeringslängden såsom »annan fastighet», och när fråga blir om beskattning enligt t. ex. 1885 års förordning om kyrkobyggnad och till andra ändamål, få de nog vara »fastighet» och skatta till fulla beloppet, under det andra beskattningsföremål blott betala en fjerdedel. Men då fråga är om utöfvande af rösträtt vid riksdagsmannaval, få dessa byggnader icke anses såsom fastigheter. Jag kan icke neka till att jag anser detta vara en upprörande orättvisa. Men detta berör ju blott en detalj, och enär saken icke föreligger i så utarbetadt skick att jag vågar dertill yrka bifall, har jag endast velat fästa uppmärksamheten på denna sak, så att den icke skulle gå alldeles oppmärksamrad förbi.

Hvad den stora frågan angår, så kunde jag 1865 mycket väl, liksom så många andra, förstå, att man tvekade att öfvergå från den gamla historiska grunden för representationen till en oförsökt, men jag vill påpeka att sedan dess 25 år förflutit, utan att några riksolyckor inträffat. Mig synes att frågan nu står på en annan ståndpunkt. Den representation, som vi hafva, är en fait accompli. Det är således icke möjligt att återgå till den gamla grundvalen och icke heller tror jag, såsom en talare nyss uttalade, att en sådan återgång vore önskvärd. Om vi således måste gilla den grunden, hvarpå vår nuvarande författning hvilar, är det väl icke för mycket, om vi hvart tjugufemte år toge ett litet steg framåt i den samma rigtningen. Detta är alldeles icke en ny representationsförändring, såsom en talare uttryckte sig, utan blott ett litet steg i den 1865 bestämda rigtningen, hvilken resulterat bra. Jag kan således icke annat än af allt hjerta instämna i det förslag, som väckts af den förste ärade talaren, gillande hans betänklighet att representationen på rak arm uppgör ett dylikt ändringsförslag. Det vore önskvärdt att regeringen, som bäst är dertill i tillfälle,

Om utsträckning af rätten att välja riksdagsmän till Andra Kamraren.

(Forts.)

Om utsträckning af rätten att välja riksdagsmän till Andra Kammaren.

(Forts.)

pröfvade saken och framkom med förslag i den riktning, som angifves.

Olyckligtvis kan jag icke äfven instämma med herr Bergström i alla delar och sluta med att anhålla om bifall till hans förslag. Jag afser det af honom gjorda tillägget. Hvarför är detta förslag behäftadt med »ett upp och ett i minne»? Hvarför taga ett steg framåt och strax derpå ett steg tillbaka? Alldeles som vid den der trappan i en kyrka i Rom, der penitenterna åläggas att taga ett steg tillbaka, då de gått två steg framåt. Hvarför detta tillägg om en åldersgräns af 25 år? Jag tror icke att personer om 21—25 år skada vid valförrättningen. Dessutom är detta ännu en olikhet med värnpligtslagen.

Jag kan således icke yrka bifall till den förste ärade talarens förslag, men om det blir fråga om att rösta mellan konstitutionsutskottets och hans förslag, så röstar jag för herr Bergströms, under uttalande af min reservation mot det försämrande tillägget.

Herr Casparsson: Då jag förut många gånger och senast för tre år sedan yttrat mig utförligt i denna fråga och dervid särskildt framhållit de anordningar och begränsningar, hvarmed man i utlandet sökt mildra verkningarna af den allmänna eller den mera utsträckta rösträtten, vill jag icke nu upprepa detta. Jag har begärt ordet blott med anledning af några yttranden, som under diskussionen blifvit här fälda.

Den förste ärade talaren förordade en skrifvelse, hvari hos Kongl. Maj:t skulle begäras förslag, gående derpå ut, att census för valrätt skulle nedsättas till 500 kronor. I Norge är census för valrätt för landsbygden 500 kronor och för städerna 800 kronor. Jag antager, att den ärade talaren anser det demokratiska intresset tillräckligt tillgodosedt i Norge, men ändock vill han att vi skola gå ändå längre ned på skalan än Norge. Han förordade vidare, att åldersgränsen för valrätt sättes vid 25 år. I Danmark är åldersgränsen för valrätt 30 år. Jag förmodar, att talaren anser det demokratiska intresset vara tillräckligt tillgodosedt i Danmark, och dock vill han att vi här i Sverige skola gå ännu längre.

En annan talare förordade förslaget därför att han önskade utredning. Ja, den utredningen är redan verkställd och det har visat sig, att en sänkning af strecket till 500 kronor skulle medföra utsträckning af valrätten med 58 procent; det är, såsom en talare uttryckte sig, nästan så godt som en fullständig representationsförändring. Den saken är klar och dertill behöfves ingen utredning.

En ärad talare på göteborgsbänken, med hvilken jag stått på samma sida i denna fråga, då vi båda voro i Andra Kammaren, yttrade, att ett bifall till detta förslag skulle »förstärka det helas solidaritet». Det är klart att, om man utgår från den åsigten, finnes det icke något annat slutmål än allmän rösträtt. Detta

steg förer dit, och, tager man nu detta steg, skall man icke tro att det dröjer länge, innan vi komma till den allmänna rösträtten. Detta må vara en varning för dem, som äro med om förslaget.

Jag påträffade i somras bland referaten öfver socialistkongressen i Halle ett yttrande af Liebknecht. Jag skulle icke våga sjelf uttrycka mig så skarpt som han; han yttrade ungefärligen att, »har man allmän rösträtt, ligger felet, när öfverklassen är herre, icke i rösträtten, utan i massornas dumhet». Dertill ropade församlingen: »bra!» En annan talare vid samma tillfälle, vid namn Werner, och hvars egentliga verksamhet tyckes gått ut på att origtigt citera Bebel, förklarade sig »vara frihandlare endast emedan han var revolutionär». Efter de uttalanden, som skett här i dag, förefaller det mig nästan, som om ett motsatt förhållande egde rum och en eller annan af våra senatorer vore på väg att blifva »revolutionär», endast därför att han är »frihandlare». — Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Om utsträckning af rätten att välja riksdagsmän till Andra Kammaren.

(Forts.)

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen att, som olika yrkanden blifvit framställda i fråga om förevarande utlåtandes särskilda punkter, det syntes lämpligast, att propositioner gjordes rörande hvardera punkten för sig.

Härefter anförde herr talmannen, att beträffande första punkten yrkats: 1:o att hvad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o af herr *Bergström*, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t hemställa, att Kongl. Maj:t ville låta utarbета samt för Riksdagen till grundlagsenlig behandling framlägga förslag till sådana ändringar i riksdagsordningen, att rättighet att deltaga i val af ledamot i Riksdagens Andra Kammare må tillkomma en hvar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad man, som fyllt tjugufem år; samt 3:o af herr *Smith*, att herr P. Waldenströms i ämnet väckta motion skulle bifallas.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf herr talmannen upptog hvartdera af de båda öfriga yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i nämnda votering, samt förklarade sig finna de härå afgifna svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr Bergströms yrkande i ämnet.

Votering begärdes emellertid jemväl angående kontrapositionens innehåll, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som vill, att vid blifvande votering om bifall till konstitutionsutskottets i första punkten af utlåtandet n:o 10 gjorda hemställan kontrapositionen skall innehålla bifall till herr Bergströms yrkande i ämnet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har såsom kontraposition vid nämnda votering antagits bifall till herr Waldenströms ifrågavarande motion.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 45;

Nej — 79.

På grund häraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad konstitutionsutskottet hemställt i första punkten af sitt utlåtande n:o 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Waldenströms ifrågavarande motion.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstningen befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 103;

Nej — 19.

Vidare yttrade herr talmannen, att i afseende på andra punkten i utlåtandet yrkats dels bifall till hvad utskottet hemställt, dels ock afslag derå.

Derefter gjordes propositioner jemlikt dessa yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 4 och 5 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 43, i anledning af väckt motion med förslag om tillägg till 53 paragrafen af stadgan om skiftesverket i riket den 9 november 1866, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda utlåtande hemställt.

Herr talmannen tillkännagaf, att enligt en med Andra Kammarrens talman träffad öfverenskommelse omröstningar jemlikt 65 paragrafen riksdagsordningen komme att anställas vid kammarens sammanträden nästa lördag öfver de voteringspropositioner, som redan blifvit eller dessförinnan blefve af båda kamrarne godkända.

Herr Bergius erhöi på begäran ordet och yttrade: Jag tillåter mig hemställa, att kammaren behagade besluta, att konstitutionsutskottets i dag första gången bordlagda utlåtande, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående ändrad lydelse af § 11 i regeringsformen och Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af § 5 i den mellan Sverige och Norge upprättade riksakt, dels ock enskild motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om revision af riksakten, måtte företagas till behandling vid kammarens plenum nästa lördag.

På gjord proposition beslöts, att konstitutionsutskottets ifrågasvarande utlåtande skulle uppföras å föredragningslistan till kammarens sammanträde den 9 innevarande månad.

Efter föredragning af ett från Andra Kammarren ankommet protokollsutdrag, n:o 269, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande n:o 19, i anledning af väckta motioner om förändringar i lagstifningen angående försäljning af vin och maltdrycker, beslöt Första Kammarren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott n:o 1.

Anmäldes och bordlades sammansatta stats- och lagutskottets memorial n:o 7, med förslag till sammanjemkning af kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om vissa punkter i utskottets utlåtande (n:o 4) i anledning af särskilda rörande folkskolelärarepersonalens aflöningsförhållanden väckta motioner.

Justerades tre protokollsutdrag för detta sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 2.48 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.
